

inf
L-
9
373

Stabsti

n o

Kreemt-tantas un walsts.

Sarafstitti

ne

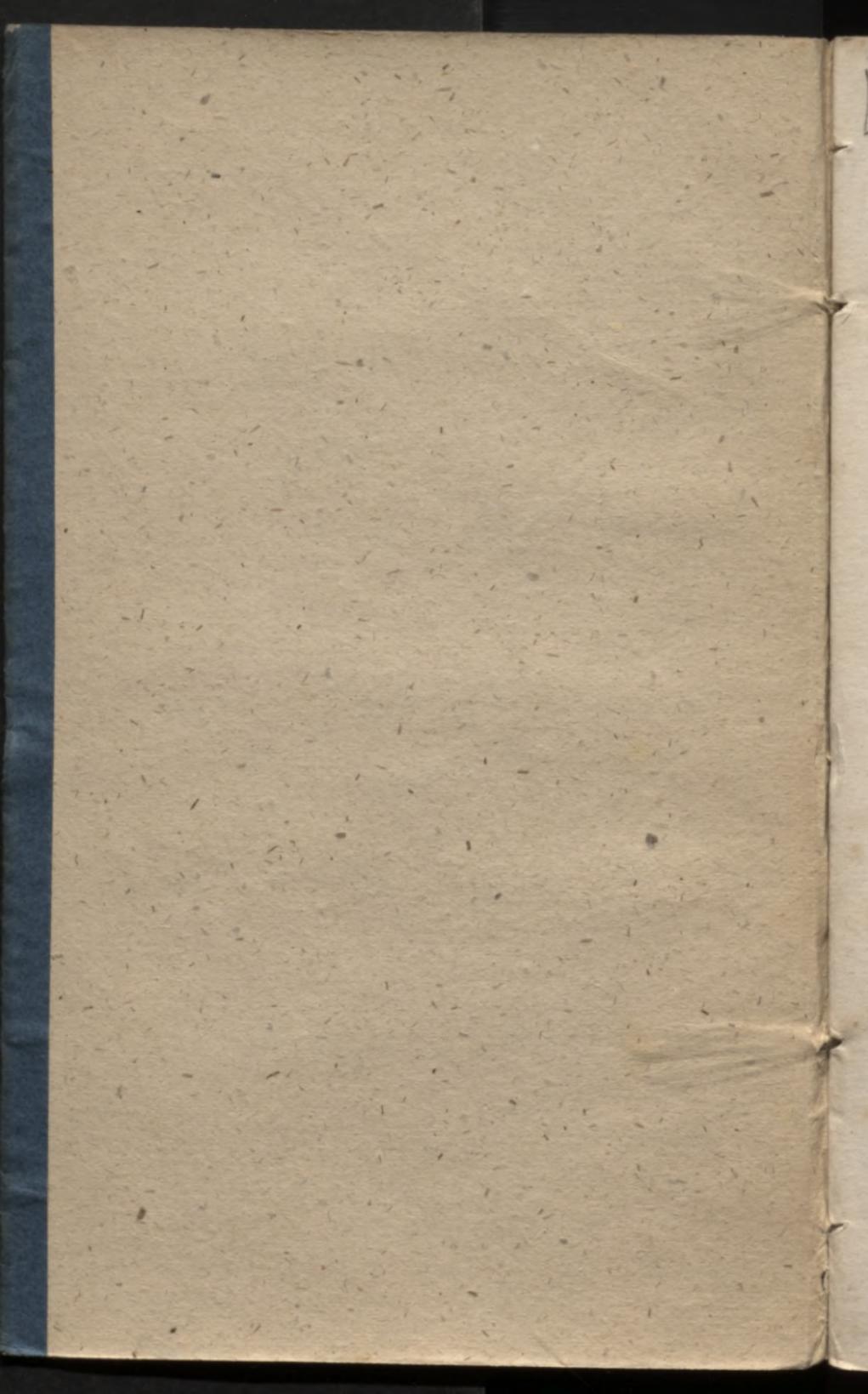
Dr. R. W. von der Launitz.

Opus

Pianoforte

187 X 11

L
373

m/f

R&R LIBRARY
Kara MUSEUM INV. N 10376

Dyb.

L
9

Stahsti

no

Kreewu-tantas un walsts.

Latweeschu skohlahm par labbu, un arri
jaukas lassifchanas pehz,

farakstti

no

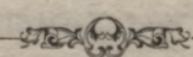
Dr. Krishana Wridrika von der Launig.

nelaka Grobbines prahweta un mahzitaja

BIBLIOTHECA

J 11666.

(Dytra driske.)

Telgawâ,

pee Zahna Wridrikka Steffenhagen un dehla.

1861.

L-1
RK

876.1 Villa Lāča Latv. PSR
VILĀRS BIBLIOTEKA

80-33.229
03100E 26.20

0.11

zīmētā un apjomīgā mākslā

izmētā un apjomīgā mākslā

Brihw drikkecht
pehz tahn eelch likumeem nospreestahm sunnahm.

Nihgā, 27ā Merz mehn. deenā 1861mā gaddā.

Dr. C. E. Napiersky,
drikkejamu grahmatu pahruhkojš.

1021

1021

Pirma nodalla.

Itt wezzu laien stah si.

No paſcha eefahkuma lihds leela Vladimira mirſhanu.

Jttin wezzōs laikōs, tas irr: preefsch tuhf-
stoſcheem un wairak gaddeem tahdas ſkaidras
ſinnas no ſemmehm un tautahm neturreja, ka-
ſchōs laikōs turram; jo tad ta paſaule wehl ne-
bija tik gudra, ka taggadin. Gan pa juhru ar
laiwahm brauze, gan arri zits pa ſemmes-zelleem
ſweschhās mallās nogahje, bet ta laiwu-eefchana
ne bija droſcha, jo laudis garr krafteem ween
drihkſteja wilktees, un kas tannī laikā tahdus leel-
zellus, tahdus pastaſirguſ un karretees dewe, ka-
nu redſam? Tobrihd arri nekahdas drukkatas grah-
matas nebijs, un neweens, kas arri ſweschhumā ko-
buhtu redſejis, to warreja zaur drukku daudſeem iſ-
ſluddinah; grahmatu-pastes arri wehlneſinnaja, un
neweens newarreja no weenas ſemmes us ohtru lehti
ko aifrafſtih; paſchi zilweki ne bija mahziti; leelaſ
pulks, paganu tumſibā dſihwodams, bes gohda-lif-
kumeem breeſmigahm kahribahm ween paſkal dſin-

nahs; tautas ar tautahm Kawahs un bahrahns, un faderribu, meerigu kuptschoschanu un jaufu faeeschanu ar sweschhu semmu laudim nemas nesinnaja. Pee Reemereem un Greekereem ween bija gudriba un mahzita buhschana; tapehz arri wissu, ko no wezzeem laikeem sinnam, un kas swchtos rakstos nerohnahs, no tahm grahma-tahm turram, kas no Reemereem un Greekereem mums irr atlifikuschas. Bet ir scho gudru tautu zilweki no semmes buhschanas un eedsihwotajeem dauds wehl nesinnaja, un pawif-sam Eirope s pusses, kas prett seemetu gull, teem gan drihs ittin sweschhas bija. Ta arridsan no ta leela semmes-gabbala, kas taggad Kreeweem peederr, tee neko dauds nesinnaja, kaut gan ittin wezzos laikos Greekeri melnu juhru pasinne un pee tahs daschu pilfatu bija zehluschi. Kreewu semmes seemela-puffe dsihwoja Tschuhdi, weena tauta, kas taggad wehl sinnama, un Iggaunu un Pinnu semmi apmahjo; tapehz Kreewi Iggauneekus un Pinnaus schobrihd wehl par Tschukneem fauz. Us deenas-widdus pufsi esfoht tee Roksolani dsihwojuschi, kas bija Larra-spehzigi zilweki. Bet wissas tautas, kas ween te Kreewu-semmē mitte, tappe no Reeme-reem un Greekereem par Szihteem un Sar-

mateem fauktas. Ko ween no scheem laffa, irr tumfchi stahsti un rahda, ka schee laudis ar fa-
weem lohpeem, ta ka taggad wehl Kalmukki, Ara-
beri un zittas tautas no weenas weetas us ohtru
staigadami un nomesdamees, ne pilfatus, nedf lab-
bus liffkumus bij sinnajufchi. Jau pehz Kristus
laika zitta tauta, Gohti fauzama, leela un speh-
ziga, tannis paschâs semmîs mahjoja, bet arri
scheem bija ja-atstahj, kad 400 gaddus pehz Kristus
peedsimchanas ta leela tautu staiga schana
zehlahs. Tad bija fewischkigi laiki, kurrôs wissa
sinnama pafaule ittin pahrwehrsta tappe. Schi
tautu-eeschana fahzehs Ahsiâ. No teijenes weena
tauta pehz ohtras, leelôs barrôs, wihi, feewas, behr-
ni, lihds ar kalpeem, lohpeem un wissahm mantahm,
jahschus un kahjahm us Eiropu dewehs, un no-
mettehs fur ween ruhmes dabbuja, woi ar labbu,
woi ar walti. Bars pakkal barru, tauta pehz tau-
tas speedehs; kas negribbeja ruhmes doht, tas tap-
pe ar karru isdsihts; tee isdsihti laudis atkal gahje
tahlaki, mahjas mekleht, un atkal zittus isdsinne;
ta tas notifke, ka wissas Eiropas semmes, wiß-
wairak tahs labbas, fur Neemerri, Grekeri un zit-
tas tautas mahjoja, no tahm sweschahm tautahm,
ka no pluhdahm tappe apnemtas. Tahs tautas
ittin brihnischki isjauzehs kohpâ, un jaunas waldi-

ſchanaſ gan drihs wiffur zehlehs. Leeli farxi, lee-
laſ behdas tobrihd bija, jo neweens, kur nomettees,
warreja teift, ka nahkamā gaddā tē wehl buhſchoht,
un kaſ zerreja, kahdā gabbalā meerā dſihwoht,
pehz ne daudſ gaddeem bija iſdsihts. Tā bija ja-
ſtaiga Go hte em papreeksch; pehz Alaneem,
Wandaleem un zitteem, lihds kamehr pehdigi tee
ſtipraki, tee Unni nahze, un leelu pohſtu wiffur
darrija. Bet ſchihs tautas ſpehks Eiropā drihs
un ka puttas panikhke. Kreewu - ſemmē palifke
Slahwu - tauta, un wehlaki wehl tē nomettehs tee
Kazahri.*). Slahwi jau fahze gudraki palift;
jo tee diwi pilsatus buhweja: Nowgorod u un
Rijewu. Schee diwi pilsati, kaſ taggad wehl
ſtahw, irr tee wezzaki pa wiffu Kreewu - ſemmi, un
zaur andeli jau baggati mettehs. Tē arri japee-
minn, ka Slahwu - walloda irr ta mahte, no kurras
Kreewu, Bohlu, Beemeeru un zittu tautu wallodas
zehluschees, tapehz ta wezzaka Kreewu ſakne irr
Slahwu tautā meklejama.

Slahweem no weenas puffes bija jakaujahs ar
Kazahreem, un ohtrā puffe ar Warehge-
reem**), kaſ Nowgoroda = pilsatam bij usbrukku-
ſchi. Scho farru gals bija, ka Nowgoroderi pa-

*) Kazahri un Petſchenegheri bija tautas no Turku gilt.

**) Warehgeei bija no juhras puffes, ka no Sweedru ſemmes
atnahkuschi.

ſchi no ſewis Warehgereem padewahs. Par ſcheem waldijs trihs brahli: Ruhriks, Sihneis un Truhwors; ſchee brahli beidſoht tappe Slah-wu leelkungi, un lihdj ar teem Warehgeru tauta no ſeemeleem us Kreewu-semmi atnahze. Warehgeri ar Slahweem kohpā ſajauzehs un par weenu tautu ſabeedrojahs, un tad Ruhriks, pehz winna brahlu mirſchanas, par weenweenigu leelkungu un wal-dineeku palifke, tad abbas ſaweenotas tautas Rulfki, jeb muhſu wallodā: Kreewi, nosauzehs, un wiſſa winnu ſemme bija Rulfu-ſemme, Rulfkaja ſemme (Kreewu-ſemme) fauzama. Tee trihs brahli atnahze 862trā gaddā pehz Kristus peedſimſchanas, un Ruhrika zilts pahri pahr 700 gaddeem Kreewōs waldijuſi.

Ruhriks nomirre 879. Tam palifke nepeeaudſis dehls, Ihgors, furra weetā weens raddineeks, Oleg s wahrdā, waldifchanu turreja. Tas arri Kijewa pilſatu panehme un to par galwas pilſatu nolifke, wiſch arri zittus ſemmes gabbalus uſwinneja, un Kreewu walſti ſpehkā paſehle. Pats Ihgors, waldifchanu uſnehmis, Drehwjereu-tautu pahrſpehje, arri prett Greekeereem karru turreja; bet no teem paſcheem uſwarreteem Drehwjereem, ko pahrleeku ſpeede, tappe noſiſts, 945. Wianam atlikke gudra un flawejama atraitne, Olga wahrdā.

Ta laimē un spehkā waldija, Pleſkaw u buhweja, un Konstantinopole, kur bija nogahjuſi, kristigu tiz-zibu usnehme. Bet ta newarreja wehl sawus laudis no paganu-tizzibas atgreeſt, jo pats winnas dehls un lihdswaldineekſ, Swehtoslaws, no paganu buhſchanas ne atſtahje. Ta gudra Olga nomirre 964. Nu Swehtoslawſ weens pats waldija. No winna ſinnams, ka leels karrā-turretajſ bijis, tapehz winsch arri karrā ar Petſchenegereem kauſchanā palikke, 972. Wehl dſihwſ buhdams tas sawu ſemmi bija ſaweem trihs dehleem iſdallijis, bet ſchee brahli ne ſaderreja. Weens tihkoja ohtru nonahweht, un no ſchihs brahli eenaidibas zehlehſ, ka Vladimirs, Swehtoslawa dehls, gallā par weenu paſchu waldineku palikke. Vladimirs bija gudrſ un ſirdigs kungs, kas daudj tautas uſwinneja, un sawu walſti leelaku iſdarrija. Winsch arri bija pirmais Kreewu walditajſ, kas likkahs kristitees. Jo winsch bija Greekiſku kristigu prinzeſſi, Anne wahrdā, laulibā panehmis, un zaur ſchihs gudribu un labbu preefſchihmi Vladimirs atgreeſehſ. Nu winsch tahs zittas ſeewas, ko pagans buhdams bija turrejis, atlaide, un Kristum falpodams wiſſadi zittads un gohdigs, rahmſ kungs palikke. Kristiga tizziba zaur winna gahdaſchanu Kreewu - ſemmē iſplehtahſ, paganu baſnizas tappe

par kristigeem Deewa nammeem pahrtaisitas, skoh-
las un rakstumahziba starp Kreeweem zehlehs, un
dauds pilsati nu tappe usbuhweti. Vladimirs ar-
ri weenu pilsatu pehz winna pascha wahrda zehle,
kas wehl stahw un sawâ garrâ waldischanas = laikâ
tahdu gudribas un spehka flanu eemantoja, ka pehz
nahwes leela is un arri fwehts Vladimirs
tappe nosaukts, un no Kreeweem wehl taggad leelâ
gohdâ tohp turrehts. Ta Vladimira gohda-sihme,
ar ko keiseri sawus ispelnijuschus augstus deene-
rus puschkodami apgohda, arri pehz schi wezza leel-
funga nosaukta. Weenu leetu tomehr slikti darrija,
jo winsch sawu walsti, ko weens pats 35 gaddus
bij saturrejis, 1015 mirdams, saweem diwipade-
mits dehleem issdallija.

Dhtra nodalla.

Wezzu laiku stahsti.

No leela Wadimira nahwes lihds Tataru-waldischanai,
tas irr: no 1015 lihds 1238.

223 gaddi.

Walsts = dallischanas ne muhscham labbi ne
issdohdahs; ta arri pee Wadimira 12 dehleem. Tik
ko tehwes bija mirris, tuhliht Swehtopolks
trihs brahlus leek nonahweht, un winnu semmes

fewim paturr, Kijewâ mahjodams, betzeitorts brah-
lis, Jurgis Jaroflaw s no Nowgoroda, to
slepławu pahrspehj un isdsemm. Jurgim bija ar
jaunaku brahli wehl jadallahs walsti, bet käd schis
nomirre, tad lihds kà tehwos par weenigu Kree-
wu-leeskungu palifke. Jurgis Jaroflaw s atkal bija
gudrs kungs. Tas kristign tizzibu jo spehzigi ap-
fargaja un sawâ semmê eezehle; un jau Kreewi dab-
buja pulku basnizu, mahzitaju, flohsteru un labbu
grahmatu, un paganu-buhschana pawiffam isnihke.
Jurgus arridsan Widsemmi aishnehme un Tehr-
pattu buhweja, ko tobrihd Jurgewu fauze, winsch
arri Nowgoroda pilsata-teesu pafluddinaja. Schi
bija pirma rakstita likkumi = grahamata
Kreewu-semmê. Bet arri gan sawadi likkumi bij.
Lihds tam laikam bij wehlehts ikweenam zilwekam,
kahdu slepkawu tanni paschâ weetâ novist, kur tas
zittu bij nokawis. Bet Jurgis pawehleja, lai tas
tikkai nokauta zilweka zeetakeem raddeem brihw buh-
tu, un ja tahdi raddi nerastohs, slepkawa ir ar
naudu atpirktees warretu. Bahrdi israut bij tik
pat leels grehks, kà pirkstu nozirst, un kas bes funga
pawehleschanas sweschu sirgu jahschoht, tam tik pat,
kà par nozirstu pirkstu bij jamaksa. Nè, kahdi laiki!
Gudrais Jurgis Jaroflaw s 1054 mirdams,
sawu walsti atkal dehleem isdallija, kas eefahkoht

labbâ meerâ satifke, un Turkus faudamees uswarreja, bet tomehr gallâ faschutte. Leelais Wladimirâ sawu walsti dallidams bija spreidis, ka wissfeem ihpaschi atdalliteem leelkungeem tomehr bija weenoteem palift, un ka Kijewa leelkungs, ka winnu galwneeks, tas pirmais winnu starpâ buhtu; bet tee zitti scho liffumu ilgi negohdaja. Tapehz nu arri wezzôs laikôs muhschigi karri un nebeidsamas kildas starp Kreewu leelkungeem bija. Brahli un ihsteneeki arween faudamees plohsijahs, un zits zittami semmes panehme. Zaur tahdu fungu nemeeru palifke Kreewu-tauta wahja un ka faschekta, kaut gan brihscham ittin gudri un teizami leelkungi waldiya. Gesahkumâ Kijewa leelkungi wîsfrohku turreja; pehz tee, kas Vladimîrâ dsihwoja, augstaki palifke; bet heidsamais gals bij, ka wissa Kreewu-semme no Mongohleem jeb Tatarem pahrwinneta kluä. Ittin wissus leelkungus isteikt, kas woi Kijewâ woi Vladimîrâ waldijuschi, buhtu weltigs darbs, jo no teem dauds labba ne warr stahstiht; zits tik ihsu laiku waldiya, zits nomirre karrâ, zits zaur slepkawibu; talabbad tik tee taps schè peeminneti, kas woi labbaki, woi jo laimigi pahr zitteem bijuschi. Turga Jaroslawa dehls Ihſaflaw s tappe diwireis no waldischanas frehsla nogruhsts; weenreis no ihsteneeka, ohtru reist no

pascha brahla; bet gallâ sawu waldischanu atdab-
bujs, winsch ar Polowzereem kaxru turredams,
tohs uswinneja, bet kauschana pats paliske,
1073schâ gaddâ.

Pehz Ihsasflawa waldijs Wsewolod s, kas
mehrâ mirre 1093. Pehz ta nahze ohtrais Swet-
topolks, kas 1114 mirre. Abbeju waldischanas
bija nemeera laiki ween. Gan wissi Kreewu leel-
fungi Kijewâ sanahze us farumna schanu winau lab-
buma pehz, bet tomehr drihs atkal sanikke. Nu
Kijewneeki few labbi teizamu fungu paschi israudsi-
jahs un eezehle; tas bija ohtrais Vladimirs,
Wsewoloda dehls. Schis jau 60 gaddus wezs
buhdams, tomehr gohdam waldijs 11 gaddus, un
sawu walsti kohschi apstiprinaja, ta ka Greekeru
Keisers to jau par sawu lihdsineeku atsinne un tam
Keiserisku frohni suhtija. Winsch schihduis no
Kreewu-semmes isdfinne ahrâ.

Tapat gudri ka tehws, waldijs arri Mstislaw s,
Vladimira dehls, kas karrâ laimigs un no leelas
taifnibas un schehlastibas bija, bet ta waldischana
arri bija ihfa, jo winsch 1132 nomirre. Pehz schi
nahwes atkal bija leelfungu kildas, lihds kamehr
ohtrais Ihsasflaws, Mstisflawa dehls, waldis-
chanu usnehme. Bet woi tam meers bija? Winna
leelakais eenaidneeks bija pats tehwa brahlis, Jur-

gis Dolgoruki (tas irr: Gaxrohzis) wahrdâ. Abbi diwi ar sweschu tautu paligu daschu gaddu kawhs, lihds kamehr Gaxrohzim bij jaatstahj. Tas nu Sussdalâ par leelkungu nomettehs, un Moß-ka-wu usbuuhweht fahze, 1147. Sinnamis leela Moskawa eefahkumâ masa, masa bij, un wairak ne, kâ kahda fahdscha, bet gan redsesim, kâ turpmak zeltees un par galwas-pilfatu paliks. Pehzgallâ, kad Ihsaslawis bija mirris, Jurgis Dolgoruki, Vladimira dehls, Kijewa waldischanu dabbuja; bet winsch ne bija labfirdigs un faderrigs fungis, tapehz arri tappe eenihdehts, un tik, tik ne buhtu no waldischanas isdsihts tappis, kad laime 1158 nomirre.

Jurga dehls bija Andreis, ar pawahrdu: Deewa mi hlotais. Te jau warr dohmaht, ka labs kungs buhs bijis. Winsch Kijewâ nepalikke, bet Sussdalâ, un pehz Vladimirâ nomettehs. Nota laika Kijewa leelkungi arween jo wahjaki palikke, un Vladimira leelkungi wirfrohzibu dabbuja. Andreis daschâ karrâ laimigs bijis, pahr leelu semmes gabbalu waldisja, bet gals winnam bija flits, jo 1175 tappe winsch ar warru nonahwehts. Nu jau atkal sudde meers. Tee leelkungi naidigi kawhs sawâ starpâ (jo arri Hahlitschâ bija weens usmettees, un masu leelkungu bija disch pulks), un

par to eekschligu semmes nemeeru tee nemas nejutte,
kas kaiminōs notifke. Arri deht garrigahm un bas-
nizas = leetahm zehlahs strihdini, kas no ta leelaka
basnizas = wal ditaja jeb Patrijarka, kas Konstantino-
polē dsihwoja, zaur spreedibahm islihdsinati tappe.
Kreewu = semmes augustakais basnizas = tehws bija Me =
tropolihs fauzams, un Kijewā mahjoja. Tam
laikam Nowgoroda pilsats augsti pazehlahs.
Gan turreja ihpaschus leelkungus, gan arri Wladi-
mira leelkungeem kluafija, bet pee Nowgoroda tee-
fas plaschi semmes gabbali peederreja, un tee ee-
dsihwotaji zaur andeli ar Sweedreem un Wahzee-
scheem pee leela spehla un baggatibas kluä, wiss-
wairak pehz noderreta meera ar Sweedreem (1202).
Up to paschu laiku tappe Rihgas pilsats usbuhs-
wehts, un starp Polozka leelkungeem un Widsem-
mes brunneneekeem jau strihdini raddahs. Tomehr
Kreewi newarreja aiskaweht, ka Widsemneeki (Lihwi)
zaur Wahzeefchu gahdachanu pee kattolislas tizzi-
bas atgreesti, un ka Widsemme ilgu laiku no brun-
neneekeem ween wal dita tappe. Bet nu jau jarun-
na no zittas tautas, kas tanni brihdī pahr wissahm
leela un spehziga zehlahs. Mehs scho tautu tag-
gad Kalmukus fauzam, bet tobrihd winnu
wahrds bija Mongohli, un tee, ka taggadin
wehl, Ahsijā mahjoja. Gesahkumā Mongohli,

dauds kungōs atdassiti, ne kahdu leelu spehku naturreja, bet weens no winnu Kahneem (jeb waldi-neekem) Temudschins fauzams, tappe aktrā laikā tik warrens un waldigs, ka winsch, kā ihsta Deewa rihkste, leels semmes un kauschu pohsttais buhdams, nemehrojamu walsti few ustaisija. Zaur gudra preestera paligu winsch likkahs par wirf=kahnu jeb wirfwaldneeku, Dschingiskahnu, issauktees, un tahds buhdams winsch ar neisteizamu karra-spehku wissur uskritte, kur ween gribbeja. Diwidemits gaddus apkahrt winsch leelas semmes un stipras tautas kā rihjin aprihje, dauds Sultanus un kehninus no waldishanas krehsleem nosweede, millions zilweku woi nokawe, woi nolaupija, ta ka Dschingiskahnam itt neweens pretti turretees newarreja. Tanni laikā waldija Kreewu-semmē o h-trais Jurgis, Wsewoloda dehls. Mongohli uskritte 1123 Polowzereem, kas bija Kreewu kaimini. Schee sawās behdās fauze Kreewus par paligu, un Jurgis arri gahje, bet abbi kohpā neko nespheje. Mongohli leelā kauschanā pee Kalkas uppes 1225 uswarreja, bet tobrihd wehl atkahpehs. Winnu karra-waldineeks tad bija Dschudschikahns, pascha leela Dschingiskahna dehls, kas gaddu preeskch tehwa nomirre. Bezzais Dschingiskahns nomirre 1227, un winna weetā paliske

dehls Oktai, tahds pats semmes rihjeis un pohtais, to mehr Kreewu-semme tas ne atgahje. Bet nelaika Dschudschakahnā dehls, Batukahnā, tas tappe Kreeweem par nahwes-engeli. Tas atkal Kreeweem usbrukke ar warrenu spehku; tam pretti turretees welti bija; Jurgis leelkungs pats kaufchanā palikke, 1238, un nu wissa Kreewu-semme tappe Mongohlu daska. 1240 tee Kijewu panehme un pohtija, un pehz ta ispluhde kā leela straume pahr Pohlu semmi, Beemeru un Unguru semmehm, kur diwi gaddus apkahrt wiffas mallas issdedsinaja un islaupija. Deews sinn, woi nebuhtu wiffu Ciropu pahrluhduschi, kad pats leelais Oktai 1241 nebuhtu zaur leelu dserfchanu weenreis gallu dabbujis. Ar Kreeweem nu bija skaidri pagallam. Teem bija Mongohleem jaklaufa un mesli woi dahnas jadohd, kaut gan sawus ihpaschus leelkungus paturreja un no teem tappe walditi. Nowgoroda pilzats ween no Mongohleem zaur faderfchanu palikke swabbads, un schinni brihwā buhschanā spehka un baggatibā wairojahs. Kad schohs muhschigus karrus apdohma, tad gan warr sapraast, ka Kreewi tam laikam wehl ittin nemahziti, rupji un bahrgi zilweki bija. No gudras mahzibas un saprafchanas neko dauds pee teem atrast newarreja, tik ween, ka wezzais Nestors, flohstera-wihrs Ki-

gewā, pirmais bija, kas Kreewu-un Slahwu-tautas
stahstus rakstōs isteize un salikke. Schis gohda-
wihrs tad nomirre, kad ohtrais Vladimirs waldijs.

Trefcha nodalla.

Mongohlu laiku-stahsti.

No Mongohlu uswarreschanas lihds leelam Ihwananam.

1238 lihds 1462.

224 gaddi.

Kas ween bes prahta un deewabihjafchanas ee-
fahkts tohp, tas isschkihs un issuhd; to pee Mon-
gohleem skaidri warr redseht. Winnu spehks, kas
eesahkoht nepahrwaldams bij, pamasihtinam nihke,
un pehzgallā tee uswarreti Kreevi no winnu juhga
swabbadi palikke. Tas nenotikke ahtri, bet tikkai
pehz wairak ne diwifimts gaddeem. Schinni laika-
starpa Kreevi appaksch Mongohlu wirskundisbas
stahweja, un winnu leelfungi no selta=ordas
kahneem, jeb no Kaptschaka=kahneem bija
apstiprinajami, kurreem arri ikgaddā meflis bij ja-
nodohd. Schee bija wissi Batu-kahna pehznah-
kami, un Mahmuda jeb Turku-tizzibas apleezina-
taji, kamehr tee zitti Mongohli par paganeem bija
palikkuschi. Bereks un Ussbeks bija tee pirmi

un leelaki Kaptchaka-fahni, kurreem Kreewi flau-sija. Pehznahkamā laikā Mongohlu wahrds gan drihs sustin sudde, un ta tauta, ar ko Kreeweem darribas bij, tappe Usbekeri un Tatarci faulta, tapehz, ka ta ar Tatareem famaisijahs. Mongohlu pohts arri no walts dallischanahm zehlehs, jo tai leelai tautai, kas eefahkumā weenam pascham leel-kahnam flausija, pehznahkamōs laikōs pulks fahnu bija, un fur jau pulks fungu, tur arween nemceriba un massspehziba flaht. Nedsefim nu, kā Kreeweem appalisch Mongohlu wirswaldischanas gahje. Schee par Kreewu basnizas-leetahm ne mas ne behdajahs, un teem wallas lahwe, pee sawas tizzibas palift; tas jau bij labbi gan. Kreeweem arri weenmehr sawas paschas zilts un tautas leelkungi bija, leeli un masti, un kad schetik buhtu saderrejuschees, neeks ne buhtu kaitejis. Bet winnu kildas nebeidsehs; tee daudsej-rii paschi no fewis us Sarai jeb fahnu-lehgeri gahje suhdsetees; zitti turp tappe noaizinati us atbildechanu; wehl zitti tappe zaur galwas-teesu uoteefati; zitti tappe zelti, zitti nomesti, un tahdā wihsē gan daschadi gahje Kreewu fungeem. Dauds no teem, waldischani apnikkuschi, flohsterōs meeru mekleja un par muhkeem tappe, bet zitti arridsan laimigi farrojahs un kaufchanās uswarreja. Tas notikke wißwairak prett Sweedru un Bohu-semmes

pussi, jo scheitan nebij stipri Mongohli un Tatari preefschâ. Sweedri Pinnu semmē par fungem eetaisjahs, fkanstes un pilfatus raudsija buhwelht, un talabbad teem ar Nowgorodereem allasch strihdini bija; no Widsemmes puffes atkal Wahzu brun-nineeki Kreeweem wirsfu speedehs. Abbeem gahje Nowgoroda leelskungs Aleksander s, Jarosla-wa dehls, prettim. Sweedrus uswarreja 1240 pee Newa leel-uppes. No schihs uswarreschanas dabbuja to peewahrdi Newski, un tai par gohda-peeminneschanu taggad wehl Aleksander-Newski ordena-krusts tohp augsteem fungem no Feisereem dahwanahcts. 1242 winsch Widsemmes un Leischu pulkus paschâ seemas laikâ wirss Peipus-esara uswarreja, un Kreewu-walsti, no Batu-kahna apstiprinahcts, arri pehz sawa tehwa Jaroslawa mifchanas, gudri un speshzigi iswaldija, lihds kamehr pats 1263 nomirre. Zitti teiz, ka effoht flohsteri gahjis, zitti atkal, ka no wirskunga pahreedams, us zellu effoht mirris.

Behz Aleksandera waldijs diwi jaunaki brahli 13 gaddus, un tad trihs no winna dehleem, Dmitri, Andreis un Danilo, lihds 1304. Apwalsch winneem bija nemeera laiki ween, jo Andreis pats newarreja nefur rimtees, un Sweedri rohbeschu mallâs stiiprinajahs; bet Danilo, rahms, labs kungs,

Moskawas pilsatu kohschi uskohpe, un pats pir-mais tur, kà Moskawas leelskungs, mahjoja. Pehz flohsteri nomirre. Winna tehwa-brahlis Mikails ar Danila dehlu, Jurgi, dumpi tappe. Gan Jurgis bija kahna meitu apnehmis, bet Mikails, Jurgi uswarredams, winna laulatu draugu rohkå dabbuja un to turreja zeetumâ, kur nomirre. Tas tappe tam no Ussbek-kahna par leelu wainu greests un pascham bij nahwe jazeesch. Nu Jurgis palikke par leelskungu, un Sweedreem par spihti zeetu pilli pee Newa-uppes zehle, bet ir winnam ne-laimejahs. Dmitri, Mikaila dehls, to Mongohlu lehgeri nositte, bet pats arri us kahna spreediumu tappe noteesahts. Tapat gahje Mikaila ohtram dehslam, Alekfan der am. Tas dabbuja sinnah, ka weens Tataru augsts kungs, kas pee winna Twera piffatâ suhtichts bija, to sleppenu padoshmu turreja, winnu nonahweht, un dohmaja: labbaki tu, ne kà es! Tapehz kritte winsch nakti Tatareem wirsù un wissus,zik ween te bij, ar sohbinu nokewe; bet, ko lihdseja? Tam bij us Pleßlawu, pehz us Leischu-semmi jabehg, un pehzgallâ tomehr pascham kahna lehgeri atnahkt, kur tappe noteesahts. Ihwans, Danila dehls, sawu pastahwigu mahjoksi Moskawâ turreja, un no ta laika Moskawa par Kreewu-semmes galwas=pilsatu palikke. Pats aug-

stais basnizas-waldineeks (Metropolihts) arri Mos-
kawâ mahjas=weetu nehme. Ihwans smukku pee-
wahrdú dabbuja, jo winsch lohti dewigs prett nab-
bageem bija. No naudas-kullites, ko weenmehr
lihds nefse, tappe winsch Mazzina-Ihwans nosaukts,
un tas pateeñi nekahds tauns peewahrds leeskungam.
Zittads peewahrds tappe winna dehlam, Iepnam
Semenam dohts, un tomehr tas bija labs un
prahtigs kungs. Winnam pehz kahna nolikuma
bij ar faweem diwi brahleem, Ihwanaam un An-
dreijam, kohpâ waldiht; bet schee trihs brahli ta
jaufki faderreja, ka tee jaunaki wezzakam klauſiht pa-
dewahs, un wiss tahañâ wihsè labbi ween laimejahs.
Bet no 1350 lihds 1353 bija neschehligs mehris
Kreewu-semme; daschâ pilfatâ neweens zilweks dñihws
nepaliske, un schinni mehrî bija arri Semenam un
Andreijam jamirst. Ihwans, Ihwana dehls,
pehz brahlu mirschanas waldijs, un leelu laiku koh-
schu meeru redseja. Winna dehls, Dmitri, ar
peewahrdu Donfkoj, bija firdigs kungs.

Leelais Uzbeks jau bija mirris, un Tatari fa-
dallitâ walsti jau wairs tik bihstami nebija, kâ ne
fenn papreeksch. Dmitri, kas zittus prettineekus ar
gudru prahtu jau bija pasemmojis, pirmais bij, kas
ar Tatareem kawehs. Scheem bija farra-wirfneeks,
Mama i wahrdâ, par fungu zehlees, un tas ar leelu

farra-fvehku un ar Leischeem kohpâ gribbeja Kree-
weem uskrist, bet gohda Dmitri bija wissus Kreewu
leelkungus kohpâ fasauzis, un Tataris Mamai k u=
likowa atmattê 1380 tappe leelâ kaufchanâ pahr-
spehts. No schihs uswarreschanas dabbuja winsch
to peewahrdi Donfkoi, un muhsu laikos tur tohp
leela peeminneschanas - sihme, ar pahrtifschanas-
nammu preefsch isdeeneteem saldateem ustaisita.
Pehz diwi gaddeem, deewamschehl, gahje zittadi,
jo Mongohli atreebehs. Toktamisch - kahns,
kas stipraks pahr Mamai bija, ar leelu fpehku
preefsch Moskawas wahrteem atnahze, un nabbagi
pilsatneeki zerredami, ka neko teem nedarrihs, to
celaide. Bet, ak! tas neweenu neschehloja, Mo-
skawu eededsinaja, mantas lihds ar namne ekeem
prohjam aishwedde un til dauds apkawe, ka Dmitri,
sawâ pilsata atpakkal nahkdams, 24,000 ne-
apraktus lihkus atradde. Dmitram bij leels darbs,
kamehr atkal atspirge, bet tomehr lihds gallam
warrens un gohda pilns paliske. Nomirre 1389.
Wassils, Dmitra dehls, dauds darrija, dauds
redseja. Winnam netruhke leelas kildas ar fa-
weem kaimineem, wisswairak ar Nowgorodereem,
kas lejni bij palikkuschi un ko winsch us ihsu
laiku pasemmoja, ka ar Leischeem, kurrus tobrihd
leels, teizams waldineeks, Wih tolds wahrdâ,

waldija, furra meitu Waffils bij prezzejis. Nik-nais Toltamisch arri kritte nelaimē, jo tam us-brukke tahds pats pasaules pohstitalis, ka Dschingiskahns bija, ar wahrdū Timur lenks jeb Tamerlangs; tas 400,000 farra-wihrus Kreewu-semimē eedsinne, bet Moskawu nesneedse, jo zittur gahstees nodohmajis, winsch labbu semmes-gabbalu nopolistijis, atpakkal dewahs. Ko lihdseja? 1406 atkal zits Mongohlu wirsneeks, Tedi geis, lihds Moskawu nahze, un ar naudu ween tappe mihkstinahts, ka to no jauna ne ispolistija. Tā nu Waffila waldischana ne mas ne bij meeriga, kamehr 1425 nomirre. Winna dehls, arri Waffils wahrdā, pagallam behdu deenas redseja. Winsch no fawa tehwa brahla pa diwi lahgahm tappe no waldischana - krehsla sweensts, pehz no Tatareem pahrspelts, winnu zeetumneeks bija, tad tehwa brahla dehla rohkās kritte, kas tam likke azzis is-durt, un tomehr pehzgallā par waldineeku, jeb schu bes azzu gaismas, palifke. Winsch bija labs un gudrs fungs, tapehz tappe mihlehts un atkal par leelfungu zelts. Kaut Tatari gan wehl prett Moskawu gahje un semmi pohstija, tomehr wiss spehks teem jau bij gurris, un neredsigs Waffils sawu walsti zaur daishu semmes-gabbalu wairotu, 1462 mirdams dehlam atstahje.

Schē beidsahs Kreewu pāsemmoschanas = laiki, no kurreem ta labbaka peeminna paleek, fa no Mongoleem Kreewi mahzijuschees nau du kalt. Moskawā, Twerē un Nowgorodā tappe pirma nauda Kreewōs ißkalta. Dengi, dennuschki irr Tataru wallodas wahrdi. Schinni leelā laiku = gabbalā wezs Kijewa pilsats no Leischu leelkunga Gedimina 1320 tappe panemts, un pehz wehl 300 gaddus pee Pohlu walsts palifke. Vladimira un Galitscha leelkungu semmes pehzgallā arri Pohlu kehnisch, leelais Kasimirs, 1340 panehme, un tahs pee Kreewu-semmes wairs atpakkat netappe. Schinnis nemeera-laikos arri Kasaki zehlufchees, un Pohlu un Kreewu-semmes rohbeschōs irr nomettuschees.

Ittin ihpaschigi Nowgoroda pilsats japeeminn. Gan tam bija sawi leelkungi, gan arri Vladimira un Moskawas leelungeem flaufija, bet wiina eemahjneeki labprah negribbeja zitteem padohtees un allasch fewischkigas brihwestibas paturreja. Zaur to, fa dauds wahzu prezziueeki tur nomettehs un leelu andeli turreja, tappe pilsats tik baggats un spehzigs, fa beidscht par saffamu wahrdi palifke: Kas spehj prett Deewu un leelu Nowgorodu? Garra leeta buhtu isteift, fa schis weenigs pilsats ar Sweedreem un Kreeweem nemeeru turredams, drihs winnejis, drihs

paspehlejis irr; bet jau nahkamā nodallā laffīm,
kā zaur tas arri lepnibu un pahrleeku dischu firdi
tappe pasemmohts.

Zettorta nodalla.

Widduweju laiku stahstī.

No leela Ihwana lihds Romanowa zilts waldischanaī.
No 1462 lihds 1613.

151 gaddi.

Nu jau redsefīm, kā Kreewu-walsts gan attal
atplaukuī, bet kā pehz Rurika zilts ismiršchanas
ta gan drihs paviffam buhtu pohstā gabjuī. Wehl
tschetri Kreewu waldineeki bija no schihs wezzas
zilts, prohti diwi Ihwani, weens Waffils un
pehdejs Weodors.

Neredsiga Waffila dehls, Ihwans, ar pa-
wahrdū: Leelaīs, tikkai 23 gaddus wezs bij,
kad waldischanu usnehme, ko 43 gaddus turreja.
Tas bija wihrs! Tam bij gudra galwa un droh-
scha firds; tapehz winsch arri Tataru juhgu pa-
gallam nokrattija, un no winna laika Tatari no
Kreeweem nekahdu meslu wairs nedabbuja, bet
winni pabrihscham Kreeweem meslu mafaja.
Teesa irr, ka paschi Tatari sawā starpā bij ne-
meerā kluūschi; bet tas bija Ihwananam par labbu;

jo daschu gaddu un reisi ar teem iskarrojees, winsch
gallâ tohs wiffai uswarreja, un Kasana pilfatu
libds ar wiffu semmi teem atnehme. Behdejs
Kaptchaka-kahns, Afmeds, 1480 few paſchu
nomaitaja, un nu Tataru ſchlehpis bij ſalaufſts.
Dhtrâ pufte Ihwans Kildâ kritte ar teem ſpehzigeem
Nowgorodexem, jo tee, no weenas gudras
un firdigas gaspaschas, Marta wahrdâ, muſſi-
nati, pagallam gribbeja no Kreeweem atfazzitees
un ar Pohleem beedrotees. Ihwans teem ar farra-
ſpehku usmahzebs. Raut ſtipri un daschâ lahgâ
gan pretti turrejahs, tomehr teem bij gallâ pasem-
motees. Ihwans 1478 Nowgorodu uswarreja,
un drihs wezzâ lepnibâ pakritte, kad nahkamôs gad-
dôs wairak ne tuhktoschus baggatus kohpmannus
us zitteem Kreewu pilfateem nodſinne, un winnu
weetâ atkal nabbagus eelikke. Wahzu prezzieneeki
arri atſtabje; leela andele paſudde, Nihga jau
tappe baggata un ta Nowgoroda leelums pamaſam
iſnihke. Gan pilſats taggad wehl ſtabw, bet
winna labbi, wezzi ſeedu-laifti ſenn pagahjuſchi.
Urri Pleskauneekeem un zitteem masakeem leel-
fungeem bija preekſch ſpehziga Ihwana ja paſem-
mojahs, un tik tahlu, ka winsch ſeemeſla pufte un
prett Sibirijas rohbescheem ſawus farra=laudis
ſuhtija, neweens wehl ne bij gahjis; winsch zittahm

tautahm meslus usslifke, no zittahm tohs augstakus
fungus us Kreewu-semmi panehme, un ta Jhwans
par weenigu semmes-waldineeku palifke, no wiffeem
Eiropas lehninem pasichts un pagohdinahts, un
pirmais bij, kas few paschu par wiffu Kreewu
patwadineeku nosauzehs, ka ir taggad muhsu
Keiseri tohp faukti. Widsemme ween wiianam ne lai-
mejahs, jo tur tee Wahzu brunnineeki tam tik stipri
pretti turrejahs, ka winnu leelmeisteris, leela is
Plettenbergis, divi kaufchanas Kreewus is-
baidija un pahrwarreja. Tas notifke 1501 un
1502, un pehz schihm kaufchanahm tappe us 50
gaddeem meers ar brunnineekeem derrehts, kas to-
mehr usnehmahs, Kreewu leelkungam „tizzibas
meslu“ mafseht. Kreewi tobrihd no dischgabbaleem
un biffehm wehl dauds nesinnaja, un tapehz Wah-
zeeschi tohs ar masaku pulku pahrspelje; to mehr ne
zik ilgi nebij, tad arri winni wissus mahzitu tautu
karra-erohtschus turreja. Leela is Jhwans gan
arri par to gahdaja, lai winna Kreewi gudraki
taptu, un dauds sweschineekus, kas smalkus un
gudrus animatus pratte, no Wahzsemmes un Italias
likke atnahkt. Schee Moskawâ dauds kohschus nam-
mus ustaisija, Kreeweem mahzija dischgabbalus is-
leet, naudu kalt un zittas skunstes. Up to laiku arri
jau sahze warru un fudrabu no semmes rakt. Jh-

wans ta pehdiga Greekeru keisera (kas prett Turkeem farrodamees palikke) meitu, ar wahrdū Sap-pia, apprezzeja, un winnas dehlam waldischanas-gohdu atstahje. Pats, us jaunu kartru prett Tatareem fataifidamees, 66 gaddus wezs, 1505 nomirre.

Waffils, leela Jhwana dehls, pirmos gaddos nelaimi redseja, jo Tatari atkal kahjas, Kreewu rohbeschos eelausehs un semmi pohstija. Gan Kreewi diwi leelos pulkos teem pretti gahje, bet paspehleja, tapehz 1507 bija meers jaluhds. Zittas puffes Waffils sawu walsti plattaku darrija, no Leischu walsts daschu gabbalu noraudams, Bleskawu pagallam nospeesdams, no kurrenes, ta ka tehws, haggatus kuptschus Moskawâ nowedde, un Smolensku, kas tobrihd lohti stiprs pilfats bij, Bohleem atmendams. Schè waijaga peeminneht, ka Bohli im Tatari arween labbi draugi bij, kad tikkai Kreeweem warreja peekluht, un tapehz scheem bij gruhti, diwi eenaidneekus reise no fewim atkaut. Tatari arri wehl weenu lahgu preefsch Moskawu nahze un Waffilam bija jamuhk, tomehr winni pilfatu rohkâ nedabbuja, jo Kreewi teem mesflu sohlija un tad tee atkahpehs. Bet nu Waffils zeetas pillis teem pretti buhweja, un pehz pahr Kasanu atkal wirfrohku paturreja. Sohlihts mes-

lis netappe dohts. Waffils nomirre 1533; 28
gaddus waldijis, 55 gaddus wezs. Appakſch
winna Kreewu-walſts gan leelaks palifke, bet
ſpehkā dauds ne auge.

O h r a i s I hw a n s , W a f f i l a d e h l s , bija
trihs gaddus wezs, kad tehw̄ tam mirre. Win-
na weetā, peezus gaddus apkahrt, waldijs gudra
mahte, Gleene wahrdā, jo ta ar meera-faderre-
ſchanahm ſinnaja walſts labbumu apkohpt, bet
pehz winnas mifchanas fahze Kreewu bajahri,
jeb diſchi fungi daschadi plohsitees un itt leelu
nemeeru zelt. I hwans to ilgi nezeete; bet tilk fo 14
gaddus wezs tappis, pats waldifchanu uſnehme.
Winfch dumpineekus pee nahwes fohdija, un zaur
to drihs wiffus leelmittus apkluffinaja; pehz likkahs
1547 frohnetees un ne wair̄ par leelfungu, bet
no ſchi laika par Baru (tas irr: fehnim) fauk-
tees. Tahds wihrs jau tuhliht dewe nomanniht,
ka nekam ne padohſchotees, un pateesi I hwans 37
gaddus fawu zepteri ar warrenu rohku walfaja.
Pa ſcho laiku tas neweenā gaddā pilnu meeru ne-
redſeja, jo winnam ar Tatareem, Sweedreem, Poh-
leem un Widſemmes brunnineekeem muhſchigi farri
bijjaturr. Te fameerinajahs, te atkal fakawahs, bet
I hwans gan drihs arween par uſwarretajti palifke.
Leelaka uſwinneſchana tam bij prett Tatareem.

Schee reisu reisahm karru zehle un Kreewu rohbeschus aplaupija; tas pats Kasana-kahns, kas jau Kreewu pawalstneeks bij, arweenu ween nemeeru turreja, bet gallâ Ihwans 1552 Kasanu warrâ panehme, diwi gaddus pehz arri Astra kantu, un no schi laika Kreewem pee Kaspijas-juhras leela semmes-teesa peekriht un ta warren leela Wolga-uppe wiffai peederr. Arri prett Berseru rohbescheem Ihwans jau ar sawu spehku fneedse. Daschas itt sweschadas tautas, ka Tscheremissi, Tschuwashchi un paschi Baschkirhi — ko multki Latweeschi Sumpohrus fauz, Kreewus par fungeem usnehme; fur zitkahrt Mahmuda-tizzibas Deewa-nammi stahweja, tur likke Ihwans kristigas basnizas zelt; bet tomehr tee Krimski Tatar, pee melnas juhras mahjodami, wehl netappe pahrspehti. Tee tahdi laupitaji palikke ka bijusch, un 1571 paschu Moskawu atkal eeededsinaja, kaut winni daudsjreis un ittin stipri bij atdsichti tappuschi. Bits Tataru-kahns, Gedigers, Sibirijas pussé waldijs. Tas tappe ta pasemmohts, ka tam bija meslli jadohd, un arri teiju tahsumâ Ihwana laika Kreewu spehks saknes dabbuja. Kasaki tannis semmes gabbalos, ko Ukrainje fauz, un pee Don-uppes, fur taggad wehl mahjo, bija jau labbi eetaisjuschees un 1568 sawu pilfatu

Fcherkafku bushwejusch; tee Kreeweem arri
paligā gahje prett Tatareem; bet brihscham tee atkal
us sawu paschu rohku laupija un nedarbus darrija.
Nu weenreij Zars Ihwans bij sawus pulkus prett
teem suhtijis un weens Kasaku wirsneeks jeb Ata-
mans, Ternaks wahrdā, Timoteja dehls, no
Kreeweem mukdams glabbajahs. Tam bij 6000
Kasaki lihds, un ar scheem winsch us rihta-puffi
nogahje, kur Sibirija irr. Tē jaunas tautas, jau-
nas semmes atraddis, winsch ar faweeem Kasakeem,
kam jau schaujami rihki un pulweris bij, tahs
semmes nabbadsinus, kas schahweeni wehl nebij
dsirdejusch, drihs uswarreja, un 1578 Zaram
rakstija, ka wissu to semmi winnam effoht par lab-
bu panehmis, ja tam peedohschoht. Kalabb ne?
Ihwans wehl zittus karra-wihrus turp nosuhtija,
un tahlā wihsē eesahze to leelu plaschu Sibiriju ar
Kreewu walsti faweenoht. Ternaks pehz wehl tah-
laki gahjis, Wagai-uppē sawu gallu dabbuja. —
Ar Pohleem un Sweedreem bija karru deewsgan;
weenā gaddā Kreewi, zittu lahgu Pohli uswinneja,
un dauds meeritappe derreti, kas ilgi nepastahweja.
Kad Kreewi 1556 Wihburgu bija Sweedreem at-
nehmuschi, tad winnu lehgeri warrej wihrua par
desmits, un meitu par peezpadesmiteem kapeikeem
pirkt. Ar Widsemnekeem tas 50 gaddu-meers,

Lo Plettenbergis bija derrejis, heidsehs, un nu
tappe Widsemme neschehligi no Kreeweem pohtita
un istulfschota. Tee wiffus pilsatus, wiffas pillis,
weenu pehz ohtru panehme, bes Rihgas un Reh-
wales, un 1560 heidsoht leelâ kaufchanâ pee
Ermes brunnineku spehku pagallinaja. Tad
nodewe Gottarts Kettler Widsemmi Pohlu
Lehninaam, un par Kursemmes leelkungu palikke;
nu gandrihs ar Widsemmi zittadi notifke. Kreewi
nespehje tur turretees; gan Ihwans sawu snohtu,
Magnus wahrdâ, Piltenes leelkungu, par Wid-
semmes Lehninau zehle 1570, bet arri schis netur-
rejahs, Pohli uswinneja, nabbags Magnus teem
padewahs un wissa Widsemme no ta laika, 1580,
Pohleem palikke. Tapat arri ar Sweedreem gaddu
preefsch winna nahwes Ihwans triju gaddu meeru
derreja.

Ihwans pirmais bij, kas few paleekamu
Karr-a-spehku eetaifija, jo lihds schim karra-
wihri tappe no laudim, ka leezineeki, fastesletti un
pehz beigta karra atkal atlaisti. Bet Ihwans
12,000 kahjineekus ar mundeeri un lohni turreja,
un tohs fauze: Strehlnieekus; tur klaht winsch
ihpaschus jahteneekus par sawas meesas waktinee-
keem (arri lihds 15,000) zehle, un daudi sweschu
semju saldati tam par naudu deeneja. Woi brih-

numis, kād dauds weetās ušwarreja? Ihwans
arri bija gudrs un ſamannigs kungs; teefas-, baſni-
zas- un ſkohlu-likkumus zehle, un par andeli gah-
daja. Winna waldifchanas laikā notifke (1553),
ka Enlenderu kuggis, leddus-juhrā augſti eedſihts,
no wehtras itt neſinnamā kraſtā peegahſts tappe.
Tē bij ſwefcha tauta, ſwefcha walloda; pehzgallā
raddahs, ka Enlenderis pa itt jaunu zellu apkahrt
Norwehgi zaur leddus-juhru, baltā juhrā eebrauzis,
Kreewu-ſemmē bij, un nu bij jauns zelſch atrasts;
gudrais Zars Enlendereem lahwe ir ar zitteem
kuggeem atnahkt un zaur prahdigahm brihwibahm
kohſchu kuptſchoschanu teem eetaiſija; pehz laika
tappe teitan Ark angel a pilſats, pee Dwina
leel-uppes buhwehts, kas wehl ſtahw. Swescheem
un ſemmeem laudim, ir arrajeem bij Ihwans
laipnigs gan, bet zittadi lohti bahrgs un neſcheh-
ligs; no ta dabbuja tas nekoħſchu peewahrdu, un
tappe breefmiſgs Ihwans fauktſ. Winsch
affi ſohdija, dauds affini likke iſleet, un ahtrās
duſmas lehti ne waldija. To jutte Nowgorod-
neeki, 1570. Ihwans tohs par Pohlu drau-
geem turreja, un pats winnu pilſatā nahze ſohda-
teefu turreht. No augſtas zilts tappe wairak ne
diwi tuhkoſchi wihi ar feewahm un behrneem no-
teefati, no ſemmas kahrtas wehl leelaks lauſchu

pulks uppē noslībzinahts. Pehz rīmmuschahm
dūfmahm winsch atlifkuschus eemahjneekus sa-aizi-
naja un teem fazzija: „Nu effoht winsch ar meeru;
turpmak lai katris sawā nammā drohſch dſihwotu,
winnam uſtizzigi klaſſitu, un par apſwehtitu wal-
diſchanu Deeru luſgtu.“ — Tahdu bahrgu kungu
gan ittin mihiſu newarreja turreht un to pats gan
ſinnaja. Tapehz winsch weenreis eedohmajahs, no
waldiſchanas atſtaht, un arri pateeſi atkahpehs,
bet neeki bij, jo pehz aſtonahm neddelahm atkal
zepteri uſnehme. Wehrā wehl warr lift, ka winsch
pirmu litterisku baſnizu lahwe Moſkawā buhweht,
un ka ſeptinās laulibās irr dſihwojis. Breeſmigs
Ihwans 1584, peektā deſmitā un zettortā muhſcha
gaddā no paſaules atſtahje.

Ihwanaam atlifke diwi dehli. Wezzakais, pīr-
mais Weodor's wahrdā, bija wahjſch no mee-
fas, un wehl wahjakſ no dwehſeles, tapehz ne-
ſpehje weens pats waldiht, un tehwoſ jau bija
nolizzis, lai trihſ gudri bajahri tam par paligu
buhtu. Bet pahr ſcheem pahri zehlehs Zara
ſchwahgeris, Boriffs Gudunow, jo tas, Zara
weenigs padohmneeks, lihds winna mirſchanai bija
tas ihſtens Kreewu walditais. Kohti gudrs kungs,
pateeſi, bet niſna dwehſele! Winsch Sibirijas
deht daschu farru turreja, un Kreewu waldiſchanu

tur apstiproja; tannî laikâ tappe Tobolska pil-sats (1585) buhwehts; winsch arri Sweedru karru laimē iswedde; leelus muischneekus few par draugeem darrija, arraju = kalposchanu gruhtinadams, bet Tatari 1591 tomehr ittin flahtu pee Moskawas atnahze un atkal fahdes papilnam darrija. Gudunowa waldischana daudseem reebe, tapehz arri augstakais basnizas-tehw̄s weenreis pee Zara nahze luhgdams, Iai tas jelle winnam tahdu leelu wallu nelautu; bet nabbags metropolihts tappe nozelts un zits winna weetā likts. Konstantinopoles patrijarks, Jeremijas, patlabban us Moskawu nahjis, to Kreewu jaunu metropolihtu, Ija b u, par pirmu Kreewu patrijarku 1589 eeswehtija. Zaur to nu notifke, ka Kreewu basnizas-buhfchana no sweschas usraudsischanas pagallam tappe atswabbinata, un Kreeweem faws ihpats leels basnizas-wirsneeks jeb patrijarks palifke, lihds leela Pehtera laikam. Labfirdigs Zars Weodors, 44 gaddus wezs, 1598 bes behrneem nomirre, un ta Nuhrika wihra-zilts lihds ar to ismirre un no-beidsehs. Bet breefmigam Jhwanam atlikke d i w i dehli, kur tad ohtrs palifke? Tas bija Dmitri wahrdq, no septitas Jhvana gaspaschas dsimmis. Tehws tam bij pilfatu schinkojis par mahjas=weetu, bet Boriss Gudunow, fawâ niknâ padohmâ scho

prinzi 1591 liffe sleppen nonahweht, fluddinadams
un Zaram eerunnadams, ka slimmibâ effoht mirris.
To bija tas darrijis, pats pehz frohni tihkodams.
Kad nu neweens ihstens Kreewu d'simtsprinzis wairs
d'sihws nebij, tad waijadseja jaunu waldineeku zaur
iswehleschanu zelt. Bajahri, kaxxa-, basnizas-kungi
un wiffadu kahrtu Kreewu eemahjneeki Moskawâ
fanahze, un Borisu Gudunowu par jaunu
Zaru iswehlejahs; gan schis gudrineeks papreeksch
likkahs paslehpees, un frohni negribbohts, bet to-
mehr pehzgallâ us luhgschanu to peenehme un par
Zaru tappe. Waldiht sapratte gan, jo winsch
dauds gudras pawehleschanas islaide, un wiffadi
par to gahdaja, ka Kreevi mahzibâ un spektâ
peeaugtu. Sibirijâ pilfatus buhweja, pastu-buh-
schanu eezechle, arraju kahrtu kohpe, 1600 wiffas
nodohschanas tam gaddam atlaide, un zaur waldi-
schanas gohdu un dewigu firdi jau wiffeem patih-
kams tappe. 1601 usgahje leels bads Kreewu-
semmei, kurrâ lihds 500,000 zilweki nonihke. Ko
darrija Zars Gudunow? Winsch ikdeenas 15,000
rublus dewe, lai nabbagi taptu ehdinati; pehz kad
nauda jau fahze peetruhkt, nofirke winsch bagga-
teem to usbehrtu labbibu par puß tirgu un nabba-
geem pawelti isdallija, leelzelli-laupitajus, kas no
badda d'sihti meschôs bij glahbuschees, ar karra-

wihreem fawaldijs; un ta tam itt nekas nebuhtu
kaitejis, kad tikkai nabbagu Dmitriju nebuhtu no-
gallinajis. Jau dascha flawa bij isgahjuſi, Dmitri
effus dſihws, bet us reiſi pateſi weens Dmitri
zehlehs, un ar Pohlu diſchu fungu paligu 1604
ar karraſpehku us Kreewu-ſemmi atnahze. Tas bija
wiltneeks, Grigors Otrepje wahrda, kas
no klohſteria ismuzzis, Pohlös nobehge un wiffeem
paſluddinaja, wiſch effus ihſtais prinziſ Dmitri,
wiſch nemaj ne effus no ſlepkaueem kauts, bet
zits ſehns no gudreem bajahreem winna weetā
effoht nodohts tappis. Wiltneeks tappe tizzehts,
un pee Pohleem atſpaidu dabbuja, kurreem bija
ſohlijis, Kreewus pee kattolifkaſ tizzibas peespeest,
ko jau pats bija uſnehmis. Zars eefahlumā par
winna dauds nebehdaja un arri kaufchanā pretti
turejahs, bet pamafhtinam fahze Kreewi paſchi
tizzeht, ka Dmitri wehl pee dſihwibas, zitti ſchan-
bijahs, zitti atkritte, un ta Zars Borisſ Gudu-
now jau pagallam iſmiffis gipti dſehre un 1605
pats few nahwi darrija. Winna dehls, Weodors,
tik 16 gaddus wezs, no patrijarka un bajahreem
tappe par Zaru zelts, bet neweens tam wairs ne-
gribbeja klausift; wiſſi brehze: Dmitri effoht
ihſtais Zara dehls, tam waijagoht waldiht, un
no jauna Weodora neween atkritte, bet to arri lihds

ar mahti zeetumâ wedde, fur abbi us Dmitrija pawehleschanu tappe nonahweti. Ar skannu preeku wiltigs Dmitri nu Moskawâ eegahje, un if-weens, arri patti Ihwana atraitne to par Zaru atsinne. Weens Kasaku pulks pee Astrukana tobrihd arri leelijahs, ka ihsts trohna-mantineeks pee winneem effoht, un Astrukanu islaupija; bet leekais Dmitri tomehr sahze waldiht, un arri sawu bruhti, Marinu wahrdâ, ta pascha Bohli fungu meitu, kas tam eesahkoht bija palihdsejis, likke Moskawâ atnahkt, to apnehme un eekrohneja. Te jau ne patikke Kreeweem, ka 4000 Bohli bij lihds nahkuschi, arri nepatikke, ka Zars wairak pee fattoliskas, ne ka pee Kreewu tizzibas turrejahs, un ka winsch ir zittâs lahgâs gan aplam un neap-dohmigi, gan arri tihisci winnu prahtam pretti darrija. Tapehz weens bajahrs knehsis Waffils no Schujas, ar zitteem nemeerigeem prett winnu zehlahs; astonu stundu starpâ bij 2000 Bohli apkauti, pats leels Zars kaufchanâ noschauts, winna gaspascha zeetumâ lifta, Zara pils iestukschota, un atkal wiss klußu, ka papreeksch. Trihs deenas pehz tappe Waffils, Ihwana dehls, no Schujas (schi wahrda peektais) par Zaru issaukts; wiss schis nemeers notikke 1606 gaddâ. Waffils tschetrus gaddus nelaimê un dumpi ween waldijs, jo

laudis arween wehl tizzeja, ka ihsts Dmitri wehl kur dsihw̄s effoht. Woi brihnum̄s, kad schurp turp wiltneeki raddahs, kas few par to teizehs un frohni gribbeja? Weenam pawiss̄ am laimejahs, bet arridsan tik ar Pohlu paligu. Tas laudis usmuſſinaja, Zara karra-pulkus uswinneja, un Marina, ko winsch no zeetuma atswabbinaja, to par sawu laulatu draugu atsinne. 1608 speede Moskawu leels bads, un Zars wairs nesinnadams, ka glahb-tees, Sweedru kehninu luhdse, lai palihdsoht.

Sweedri arri, Pohlus atdsihdamī, lihds Moskawu nahze, bet winneem tomehr atkal bij ja-atkahp, jo Pohli spehzibā auge, Smolensku pancehme, un ar leelu karra-spehku Kreewu-semmē eegahje. No Zara Waffila wissi fungi nu atkritte; pats peespeests no waldischanas atstahje 1610 un pehz Pohlos nomirre. Ja nu nebij jau behdu un dumpju papilnam bijuschas, tad taggadin ihsti zehlehs, jo pa trihs gaddeem, no 1610 lihds 1613 Kreewi bes taifna waldineeka palifke. Leeli fungi iswehleja Pohlu kehnina dehlu par Zaru, un Pohli jo beesi Kreewu-semmē eewilkahs. Leekais Dmitri behdse, tappe atstahts un no weena Tataxa nokauts; wehl pahrs tahdu paschu blehdneeku ahtru gallu dabbuja; bet Pohli sawu wahrdū pahrkahydamī, bij Moskawā eegahjuschi. Winnu kehninsch ne-

Iahwe dehlam Kreewu-frohni few uslift, un Kreewus wehl niknaki speestin speede. 1611 schee raudseja gan atkautees, bet Pohli Moskawu fadefsinaaja, simts tuhfstoschus Kreewus ar sohbinu nokawe, un ittin breefmigi winnu semmē darbojahs. Tas atkal bija nelaimes-gads. Marina sawu dehlu preefschzeldama, to par Dmitriju teize un Pleßkawā turrejahs. Nu zitti Kreewi gribbeja Sweedru prinzi par Zaru, un Sweedri Nowgorodu panehmuschi, arri jau us to faderrejahs, bet tam gaddam winnu lehnisch mirre, un jaunam lehninam wairs nepatikke, Kreewu buhschanā maiſitees, kas allaschin wehl bes ihſtēna funga bija. Tad nu zehlehs diwi gohda wihri, weens flakteris un birgeris, Kuſma Minin, un weens knehſis un karxa-wirsneeks, Dmitri Poscharſki wahrdā. Tee naudu ſaluhdje, laudis ſakrahje, us wiſſeem pilſateem grahmataſ islaide, un tohs taifnus labbus Kreewus uſſauze, lai jelle weenreis fastahtohs, Marinu un winnas besgohſcha dehlu iſdſiſtu, un Pohleem pretti turretohs. Tas padohms geldeja. Poscharſkam leels lauschu pulks peekritte, tas diwi kaufchanās uſwinneja, Pohlus no Moskawas iſdſinne, jaun atmahkuſchu Pohlu ſpehku arridjan pahrwarreja, un ruddeni 1612 ar leelu preeku wiſſeem paſluddinaja, ka tehwu-semme nu effoht

no wiffeem eenaidnekeemi istihrita, un nu waija-
goht ihstu fungu zelt; lai tadeht wiffi Moskawâ
fanahktu, jaunu Zaru iswehleht. Tà schee diwi
teizami wihi tobrihd Kreewu-semmes engeli bija,
un winnu bildes, warrà isleetas, par muhschigu pee-
minneschanu Moskawâ kahdâ leelâ plazzi taggadin
wehl redsamas. 1613 tappe pehzgallâ Mikaila
Romanow, 18 gaddus wezs, par Zaru iswehlehts
un no wiffeem weenprahrtigi peenemts. Nu us-
gahje faule pehz beesas miglas; wiss nemeers bija
pagallam, jo Marina behdse un jo pehz fanemta,
zeetumâ nomirre, winnas wihrs tappe noteefahsts,
un no ta laika Romanowa zilts lihds scho baltu
deenu pahr Kreeweem laime un gohdâ waldiust.

Peekta nodalla.

Taunu laiku-stahsti.

No Mikaila Romanowa lihds leelai Kattrihuei.

1613 lihds 1762.

149 gaddi.

Taun-iswehlehts Zars dsihwoja klohsteri, pee
fawas mahtes Martas; kas nemaf negribbedama
no dehla schkirtees, gruhti bija pahrrunnajama,

lai to atlaistu. Winna tehws bija Rostowâ par metropolihetu, Wilarehts fauzams, bet preefch basnizas ammatu usnemfchanas bija winna wahrdôs Weodors, Nikita dehls, Romanow, un tobrihd, kad dehls par Zaru tappe zelts, winsch tappe Pohlôs zeetumâ noturrehts. Jaunais Zars Mikails no mahtes pusses wezzas Ruhrika zilts pehznahkamais bija, un talabbad tam arri labpraht klaufija. Virmas ruhypes turreja sawu walsti zaur meeru atkal uskohpt, lai arri mafsatu, ko mafadams. Ar Sweedreem tahdu meeru derreja Stolbowâ 1617, ka winni Nowgorodu atdewe, un zittus semmes stuhrus paturreja; ar Bohleem diwi reises fameerinajahs, un wißspehdigi teem Smolensku un zittus gabbalus atdewe, bet par to Pohlu kehninam atkal bij wiffahm zittahm teefahm us Kreewu walsti ja-atfakka 1634. Pebz ta Mikails wehl 11 gaddus ittin jaukâ meerâ dsishwoja, un zaur labbu andela eegahdaschanu un zittahm prahdigahm eezelschanahm sawas walsts labbumu ka gudrs kungs nokohpe. Ittin kohfchi klahjehs, ka sawu tehwu pagohdinaja. Bohli to no zeetuma islaide, un winsch tappe par patrijarku zelts. No ta laika gohdigs dehls 17 gaddus to par sawu lihds-waldineeku usnehme un neka bes fawa gudra tehma Wilarehta padohma ne darrija. Pee leelahm run-

nas-teefahm, woi kad sweschu fehniru suhtiti fungi
tappe vreeschâ laisti, wezzais tehwâ allasch pa dehla
labbu rohku sehdeja. Tapehz Deewâ winna zilti
arri schehligs bij.

Bebz Mikaila nahwes, kas 48 gaddus wezs,
1645 nomirre, tappe Aleksei s, Mikaila dehls,
fawâ festâ padesmitâ gaddâ par Zaru, un 31
gaddus ar leelu gudribu un apgahdaschanu wal-
dija. Tomehr winna laikâ nemeers un karri ne-
truhke. Lauschu dumpis zehlehhs Moskawâ 1648,
ko winsch ittin prahtigi apklußinaja, jo kad winsch
ar affarahm raudadams laudim parahdijahs, tad
paschi leeli dumpineeki, pee semmes krisdami, tam
kahjahs butschoja un fazziya: „lai noteek, kas Dee-
wam un tewim, muhsu fungam, patishk; mehs
wissi effam tawi behrni.“ Pa diwi gaddeem zits
dumpis zehlehhs Nowgorodâ un Pleskawâ, dehlt
labbibas-pirkshanas, bet ir schee dumpi tappe gan
ar labbu, gan ar warru un sohdu islihdsinati. Lee-
laks nemeers raddahs zaur Kasakeem. Schee, kas
pee teem muhschigeem farreem bija stipri wairoju-
schees un spehkâ auguschi, fawâ leelâ brihwibâ drihs
us Kreewu, drihs us Bohlu pussi fittahs, un ar Ta-
tareem tad draugi, tad eenaidneeki bija. Bohli ween-
reis dsinnahs, tohs pee kattoliskas tizzibas eegrohsicht
un zaur likkumeem pasemmoht; tad tee Zara paligu

luhdse un 1654 winnam pawiffam padewahs. Nu bij karsch ar Bohleem gattaw̄s. Kreewi uswinneja, Smolenſku atnehma, un libd̄ pat Wilau un Grodn̄ nu ſneedje. Ba tam atkal Sweedri pretti zehleh̄s, un ir ar teem bij karsch jaturr. Kreewi Rihgu pawelti aplehgereja, un Sweedri wirſrohku paturreja, ta ka atkal pee Kardis 1661 bija meers jaderr. Kasaki atkal us Pohlu pufsi bija greeſuſchees, un ar Tatareem kohpā 1660 daud̄ pohſtarbus pardarrija, un ta libd̄ 1667 ar daschadu laimi tappe karrohts, famehr ſchinni gaddā Andruffowās zeemā pilnigs meers ar Bohleem tappe norunnahts, zaur fo Kasaki pa pufsi Kreewe, pa pufsi atkal Bohleem peekritte. Bet kas meeru dewe? Tanni paſchā gaddā zehlah̄s tee Kasaki, kas pee Don-uppes mahjo, un 4 gaddus apkahrt ka trakki pa leelu ſemmes gabbalu plohfijahs. Winnu wirſneeks bija Stenka Rasiins wahrdā, un ſchis, daud̄ muſchneekus nokawis, laudis uemuffinajis, Aſtrakana pilſatu panehmis, pulku zittu pilſatu islaupijis, jan ar 200,000 wiſreem us Moſkawu taisfijahs eet. Bet ka gahje? Stenka ar ſaweem burlakeem tappe daud̄ kaufchanās pahrſpehts, un 1671 ka zeetumneeks Moſkawā eewests, kur no-pelnitu nahwes-algu dabbuja. Urri zitti Kasaki atkal Kreewu Zaram padewahs. 1656 un 57 bija

leels mehris Kreewu-semme un Widsemme; zaur karreem arri bija nauda ta suddusi, ka weeglaka nauda bij jakall, un wiffas leetas leelâ dahrdibâ zehlehs. Par to Mosskawneeki 1661 jaunur dumpi jauze, bet tas zaur saldateem drihs tappe klussi-nahts un kahdi 4000 dumpineeki te sawu gallu dabbuja. Bars Alekseis pee wiffahm tahnahm gruhtahm behdahm un ruhpehm nehittejahs, par sawu walsti gahdaht. Winsch Sibirija arween tahlaki likke eet un mekleht, un tas Kasaku-wirfneeks De schnew s pateesi lihds paschu gallu, tas irr, lihds to juhru nahze, kas Ahfiju no Amerikas schkirk. Irkuzka un Neritschin s ka pilzati tappe buhweti, un tannis pusses jau andele sharp Kreeweem un winnu kaimineem eetaifijahs. Arri prett Perseru rohbescheem Kreewu-walsts jo leelaka tappe, un jau pirma karra-laiwa lihds Kaspijas-juhru brauze, bet besgohda Kasins to fadedsinaja. Dauds leetas, kas lihds schim Kreewos tik no fweschahm semmehm tappe atwestas, nu jau te-pat nehme taisiht, un Wahzsemmes ammatneeki Kreewus pee dauds skunstehm usmahzijs. Nu kalle fudraba-rublus, aude smalku wadmallu, taisiha papihru un glahsi, plintes un sohbinus, nu jau papilnam rafke djesi, un ta wiffadas guidribas gaisma jau austin aufe. Sweeda-Jahnis,

teizams wahzu kohpmannis, dauds pee ta valihdseja, un pirmais bij, kas grahmatu = pasti eetaisija. Wissleelaks labbums bij wehl, ka Zars ihpaschu lakkumu=grahmatu likke farakstiht, 1649, fo Ulo schen i ja fauz, un kas pirma drukkata lakkumu=grahmata irr, fo wehl taggad gohdâ turr. Arri tizzibas=lakkumi tappe pahrskaidroti, bet kad daschi neprahrtigi ar teem negribbeja meerâ buht, tad tanni laikâ zehlehs ta schkelschana, ka zitti atschkikh=rehs, few par weztizzig eem faukdami, un tee taggad wehl tee Roskoniëki, kas Kreerwu=semme un arri Kursemme schurp turp rohnahs. Breeksch schi labba un prahrtiga Zara nahwes tee jauni farri fahzahs, no kurreem lihds muhsu deenahm wehl daschureij dsird, prohti Turku=faxxi. Turki 1453 bija Greeku keisra = walsti isdeldejusch, Konstantinopoli farra=eenehmuschi, un no ta laika Ciropâ nomettusches. Tee ittin ahtri dauds semmes panehme un leelu walsti ustaisija. Winnu Sultans jeb keisers pats mahjas=weetu nehme Konstantinopole, kas lihds schim laikam Turku walstei par galwas=pilsatu palizzis, un fo tee Stambul fauz. Wissur kur Turki uswarreja, arri winnu tizziba ewesta un kristigi laudis, kas to nepeenehme, woi isdsihti un nokauti, woi zeeti nospeestli tappe. Ta Turki, ka spehzigi farra=laudis, ilgu laiku wissu

Giropu isbeedinaja, un daschu reisi zaur Unguru
semmi lihds pat Wahzemmei bij nahkuschi; ta
winni arri Pohleem un Kreeweem par kaimineem
tappe. Kur ar tahdeem kaimineem faderriba raf-
fees? Tapehz arri Zara Alekseja alaikâ pîrmais
Turku-karfsch zehleh, furra Kreewi ar Poh-
leem kohpâ prett Turkeem turrejahas. Gohda-
Aleksejs nomirre 1676, un winnam atliske tschetri
behjni, trihs dehli, Weodors, Ihwans un
Pehters, un weena meita, Sappija wahrdâ.

Weodors, wahjisch no wesseliba, bet lohti
labs kungs, feschus gaddus iswaldija. Winna
prahts us meeru ween stahweja, tapehz arridsan
neween ar Pohleem, bet arridsau ar Tatareem
meera-derreschanas paildsinaja. Kad manija,
strihdini effus starp augsteem karra-kungeem, dee-
nasta-gohda pehz — jo neweens negribbeja appalsch
tahda stahweht. Kas woi no masakas, woi no jaun-
nakas zilts bij, un to lihds tehwu-tehwu laikeem
ismekleja — tad likke winsch wissus deenasta-rullus
fadedsinaht, un pawehleja, lai ne tik dauds us
zilts-wezzumu, ka us gudribu un famannigu dee-
nastu pee gohda-ammatu dahwinaschanas raudsit.
Kad Weodors 1682 nomirre, tad winsch paweh-
leja, lai jaunakais brahlis, Pehteris, us trohna
paliktu, un winna mahte Natalija tik ilgi waldiru,

Kamehr winsch pee peenahkamu wezzumu kluhschoht,
jo Pehteris tik dewinus gaddus wezs bij; bet tas
padohms wezzakai mahsai Sappijai nepatikke.
Strehlneki, no winnas muffinati, zehle affinainu
dumpi, furra gals bij, ka abbi printschi, Jhwans
un Pehteris, kohpâ par waldineekeem tappe
issaulti. Jhwans bija wahsch fungs un gaudens
us azzim, bet lohti labfirdigs, Pehteris jauns,
kas zits nu buhs waldijs, kâ mahsa? Tâ arridsan
gahje. Sappija neween patti bija gudra, bet
ta few weenu augstu fungu, knehsu Golizinu, par
paligu nehme, un tâ winna septinus gaddus gan-
drijs kâ patwaldineeze, lihds ar saweem brahleem
iswaldija. Strehlneki, kâ wezzos laikos eezelti
karra-wihri, bija par dauds lepni un spehzigi pa-
likuschi; kad Sappija tohs magkeniht waldiht
gribbeja, tad bahrgi zehlehâ pretti; Zari no win-
neem klosteri glabbajahs, bet kad winnu leelais
wirfneeks tappe pee galwas teesahts, tad wiffi zitti
schehlodamees padewahs; tik kahdi 30 nahwes-teesu
dabbuja, zitteem tappe peedohts. Sappija ar
Bohleem atkal derribu prett Turkeem zehle, un
Golizins ar scheem farroja, bet ne wiffai laimigi.
Pa wiffu to laiku Pehteris, par waldishanu neko
nebehdadams, ar zitteem jauneem fungem preekâ
un luste dsihwoja, bet jau fahze no scheem un ar

winneem diwi saldatu rohtus falaffiht un jaunâ wihsé eemunsterecht. Tas eefahkumâ fà spehle rah-dijahs, bet ne bij wiss. Tè Pehteris pirmas dohmas usnehme, fà labbam farra-fpehkam waijaga buht; no scheem diwi pulzineem tappe pehzlaika ta keiseriska meesas-walts jeb gwarda, un Pehtera augsti paligi pee winna gohda pilnas waldischanas tè pirmas mahzibas dabbuja un isdohmaja. Kad Pehters sawâ festâ padesmitâ gaddâ eegahje, tad winsch sawai mabsai wairs nelahwe waldiht, bet to klohsteri nosuhtiija, Golizimu nozehle, un nu tikkai tee diwi brahli ihsti Kreewu Zari palikke. Bet Jhwans drihs Pehterim wissu waldischanu at-wehleja, un 1696 meerâ nomirre.

Tà pirmais Pehters, Alekseja dehls, ar peewahrdu: Leelaïs, 1689 fà weenigs Kreewu Zars waldischanu usnehme un 36 gaddus turreja. Schis ihsti leelaïs kungs irr fà Kreewu-walsts oh-trais dibbinatais un pahrtaisitais usfkattams; no wiina ween warretu leelu grahmatu saraftiht. Winsch bija disch un kuplis no auguma, stipris un iszeetigs no meesas, famannigs un gudrs no prakta, drohsch un firdigs wiffâs weetâs, brihscham schehligs, brihscham bahrgs, bet allasch taiñs tà wahrdòs fà darbòs. Wiss winna padohms pehz Kreewu-walsts leeluma un labbuma

ween dſinnahs, un wiſch drihs redſeja, ka tas
zaur tſcheterahm leetahm ween panahkams bij, prohti:
zaur ſtipru kaxxa=ſpehku, zaur laiwahm, zaur an-
deli, un zaur likkumu un gudribas wairoſchanu.
Nu wehl dohmaja: „Ja ſawus Kreewus gribbe-
ſchu gudrus darriht, un ja man buhs laimetees,
tad man papreeksch paſcham wiſs irr jareds un ja-
mahzahs, kas ween paſaulē pee ta leeti derr;“ un
pehz ſchahm dohmahm wiſch darrija. Kuggu
buhwefhana winnam pawiſſam patifke; tapehz
wiſſos uhdendos, kur ween warreja, likke laiwas
un fuggus buhweht. Baltā juhrā, pee Arkangela
pilsata, wiſch us Dwin a-uppes pirmu laiwi
pats eewedde, zittus fuggus likke wiſch us Don-
uppi buhweht, ar kurreem jau 1696 Turku fuggus
iſdſinne un zittus no teem panehme; wehl zitti
tappe us leela La doga-eſara buhweti, un ar
teem wiſch prett Sweedreem Kawahs. Ta nu
ittin brihnumſ redſeht, ka tee paſchi Kreewi, kas
eefahkoht ne weenu laiwinu neturreja, zaur leelu
Behteri ween tahdu leelu kuggu=ſpehku dabbuja, ka
tam, eekam mirre, 41 kaxxa-fuggi ar 2100 diſch-
gabbaleem bija. Bet fo wiſch arri darrija?
Wiſch 1697 iſgahje ſwefhas ſemmes raudſiht,
tomehr ne, ka ſpehzigs Kreewu Zars ar leelu johni,
augſtu fungu un fullainu, bet ka muischneeks no

semmakas zilts lihds ar zitteem augstakeem wianu wahrdā suhtiteem fungem. Là winsch nahze lihds Ollenderu semmi. Schè winsch matrohsu drehbēs pats zirwi rohkā nehme, un kà Pehtrs Mīkailow laiwu-buhmeisteru russi eeraftihts, iit kà sellis woi algadfs strahdaja un no weena galla lihds ohtru wiffu rohkas=darbu pee laiwu-buhweschanas ismahzijahs. Neweens wianu ne paßinne, jo winsch masā nammā dñshwoja, pats sawu ehdeeni wahrija, un ikdeenas woi strahdaja, woi wiffas leetas apluhkodams gudribu krahje. Winsch mahzeja buhweht kà buhmeisteris*), kalt kà kalleis, un arri balbeera=darbus pratte. No Ollantes winsch us Enlantu nogahje un tur atkal pee lai-wahm strahdaja. Enlenderu kuggu=spéhfs tam tik lohti patikki, ka weenreis isteize: „Deewahrds! Kad es Kreewu Zars nebuhtu, tad gribbetu Enlenderu kuggu=wirsneeks (Admiralis) buht!“ — Augsti fungi sinnaja gan, kas winsch bija, un winsch ir swefchā semmē allaschin sawu walsti zaue pawehlefsahnahm un grahmatahm waldijs; to mehr tahds brihnumbs wehl pafaulē newa bijis, ka leels keijers jeb Lehninsch buhtu ar ammata selleem kohpā rohkas=darbu strahdajis.

*) Paschā Zelgawā weenā nammā wehl taggad dseeds, so Pehteris ar sawu paschu rohku irr aptehfs.

Pehters no mahjahm sliktu finnu dabbujis,
ar steigfchanu Kreewu - semmē pahrgahje, jo strehl-
neeki atkal bij dumpi zehluschi. Schee nemeerigi
karra - wiheri jau 1697 bija prett sawu Zaru ne-
meeru sadohmajuschi, un pehz winna dsihwiba
tihkoja. Pehteris dabbuja finnaht, ka paschā naktis
widdū dumpis eesahlfchoht un ka tee strehlnieku
wirfneeki **Sukawnina** nammā kohpā dserroht.
Winsch pulksten weenpadesmit kapteini ar saldateem
apstelleja, un gribbeja pats tohs netiklus sanemt.
Bet pulksteni pahrfkattijees, winsch jau desmitōs
ateet, un wehl nekahds saldats tē ne bij. Ko
Pehteris behdaja? Itt weens pats winsch pee
Sukawnina ee-eet, dsehrejus apfweizina un fakka:
„Es redsu, ka pee tew lustiga dsihwoschana; tas
man patihk, un ta esmu atgahjis ar jums issdser-
tees.“ Tee blehschi dohmaja: „Nu jau ihsti
muhfu rohkās“ un neko scheksdamees tikkai dser
un preezajahs. Kad pulkstens bija weenpadesmits,
tad weens pee-eet pee **Sukawnina** aušim un fakka:
„Nu irr laiks!“ Bet schis atbild: wehl ne! Lan-
nī paschā azzumirkli firdigs Zars zellahs un fakka:
„Tu funs, ja tew naw laiks, tad mannim irr;“
to fazzijis tam us galwu dohd, ka pee semmes
kriht un zaur durwim issauz: „Nahzeet! seeneet
tohs sunnis.“ Tee zitti jau gribb paschu Zaru

Kampt, tad Kapteine ar saweem saldateem klaht un
wiffus kohpâ sanemm. Pehters dohma, ka Kap-
teine buhtu pa wehlu nahzis, un tam us weetu
plikki zehrt; bet kad schis sawu taisnibu parahda,
tad to tuhliht nobutscho un par labbu wirsneeku
isflawe. Tahds bija Pehteris! Strehlneeki toreis
affi tappe noteesati, bet gudraki nepalikke; jo kad
Zars sweschâs semmès bij, tad atkal jo leelu dumpi
pazehle. Weens generalis, Gordons wahrdâ,
tohs jau affinainâ kaufchanâ bij pahrspehjis, kad
Pehters pahrgahje; bet schis nu bahrgu teesu par
teem dumpineekem turreja. Kahdus diwi tuh-
stoschus no teem likke tas woi pakahrt, woi teem
galwas nozirst, zittus us Astrakanu nosuhtijsa, bet
kad ir teiju takhumâ negribbeja flusssi stahweht, tad
1705 strehlneeki pawiffam tappe atlaisti un nozelti.
Pehters nu zittu kaxra-spehku itt us jaunu wihsî un
ta eetaisjia, ka wiffas Ciropas walstis bija; mun-
deeri, munsturi un saldatu-likkumi tappe pahrzelti,
lihds kamehr Kreewi gudrakâ buhfschanâ eeraddahs;
un kad jau papreeksch bij karrôs laimigi bijuschi,
tad no schi laika arween jo spehzigi palikke.

Pehterim diwi warreni ceniaidneeki bij, Swe-
dri un Turki. Ar Turkeem papreeksch ka-
wahs, un teem Ahjow a pilsatu atnehme; tapehz
tee 1700 us 30 gaddeem meeru derreja, ko tomehr

neturreja, kā pehz redseſim. Tannī paſchā gaddā eesahzehs Sweedru karſch, kas 21 gaddus ap-kaht dauds ſemmes pohtija. Sweedru lehninsch tobrihd bija Kahrliſ, tas diwipadeſmitais, jauns, ſirdigs, gudr̄s kungs, kas karra-ammatu pareiſi pratte un miheleja. Diwi tahdeem kaimineem gruhta ſatikſchana. Paſchi Sweedri bija iſ-mahziti, ſlaweti karra-wihri, un tobrihd dauds jo ſpehzigi ne kā taggad, jo teem dasch ſemmes gabbals Wahzſemmē un wiſſa Widſemmi peederreja. Kilda zehlehs no daschadahm wainahm, un garra iſteitſchana buhtu, kad wiſſu gribbetu ſtahſtiht, kas tahnā leelā karra notizzis. Pirma kaufchana bija pee Narwas, kur 38,000 Kreewi no 8000 Sweedreem pagallam tappe pahrwinneti; Pehters tad teize: „Neeks nekaifch; ſinnu gan ka Sweedri muhs wehl daudsreis uſwarrehſ, bet gallā ir mehſ mahziſmees winnus uſwarreht.“ Tà arri notifke. 1702 Pehters jau Widſemmi bij aſnehmis; 1704 Sweedrus daschā kaufchanā pahrſpehje, bet Kürſemmē to gaddu Kreewi leelu batalku paſpehleja, un tà tas gahje lihds 1709. Tad Pehteram bija us ſawu ſemmi atvakkal jadohdahſ, un Kahrliſ, tam ar diwi karra-pulkeem wirſu ſpeesdamees, zerreja to nu pagallam iſnihzinah, jo winnam Kajaču Atamans, Mazeppa, bija fohtijis prett Pehteri

paligā nahkt. Bet Pehteris weenu Sweedru generali, to pafchu, kas Kurjemmē bija winnejis, pee Vesnās pilfata uswarreja, un Kahrlis pats, kam zifka bij faschauta, pee Vultawās pilfata ittin pilnigi un ta tappe uswarrehts, ka tikkai ar masu pulzinu ustizzigu deeneru un saldatu ismukt un us Turku-semmi behgt warreja. Schi leela nepeemirstama fauschana Kreewus augsti zehle, un Sweedru spehls no ta laika fahze gurt. Tapebz Pehters 1710 atkal Widsemmi panehme un Rihgu rohkā dabbuja. Kahrlis Turku Sultani buddinaja, Iai tam palihdsedams atkal farru usnemtu, un Pehters sawu spehku arri Moldawā eewedde, kas Turkeem peederr. Bet te kritte winsch walga: jo winsch ar saweem, no truhkuma wahrdinateem Kreeweem tappe no wiffahm mallahm ar Turkeem ta apstahts, ka nekur iseet newarreja, un teem buhtu bijis japoahdahs, ja Pehtera ohtra laulata draudsene, Kattrihne, to nebuhtu glahbusi. Ta, bes Zara sinnas, to mehr ar gudra padohm-neeka paligu, pee Turku leelwezihru jeb wirf generali nosuhtija meera derreschanas pehz, un ar to grahmatu wiffus sawus dahrgus akminus un seltu, zif ween tai bija, lihds nodewe. Tahs spoh-schas dahwanas Turku winneja, winsch Pehteri no walgas islaide, un drihs meeru derreja, furxā

Kreeweem Alhsowu un zittus semmes gabbalus pee
melnas juhras bij ja-atdohd.

Ta gudra un mihliga Kattrihne, kas Kreewu
rohfâs tikke, kad tee Widsemmi aisnehme, jo tad
ta pee Marienburgas bañizas-kunga deeneja, bija
no semmas kahrtas; bet Pehteris tannî ta eemihle-
jahs, ka winsch jau 1707 ar to liffahs laulatees.
Kur Pehteris bij, tur Kattrihne tam neschkixxama
lihds; jau 1711 winsch to bija par fawu laulatu
draudseni wiffeem pafluddinajis un issauzis; bet
par atmakkaschanu tahs leelas mihlestibas, ko ta
eefsch Turku behdahm bija rahdijusi, winsch 1712
ar leelu gohdu augstas kahsas ar to isturreja, un
divi gaddus pehz, to Kattrihnes gohda = sihmi
eezehle, kas taggad wehl augsteemi feewischkeem
tohp dohta. No Turkeem atswabbinahs, winsch
jo stipri prett Sweedreem karroja. Arri Wahz-
semmê Kreewu pulki turrejahs; bet 1714 winsch
Sweedrus pa juhru pee Twermindes uswarreja
un nu lehti wiflu Pinnu-semmi teem atrahwe. Pa
tam winna prettineeks, Kahrlis, bij no Turku-
semmes atpakkal nahjis un jaunus faxxus zehlis,
1717 Norwehgê noschauts tappis. Iu Sweedreem
jo fliftaki klahjahs. Kreewu fuggu-spehks tannî
paschâ gaddâ pee paschas Sweedru-semmes peemet-
tehs, kur Kreewi neschehligi pohstija un laupija,

pehz wehl dīwi sahgâs 1720 un 21 nabbaga Sweedru-semme tappe tâpat istukschota un fabeedinata, un nu weenreis Sweedreem bija meers jaluhds. Tas arri tappe 1721 N i h s t a t t â noderrehts un tâ schim garram gruhtam farram gals bija. Pehters tè wiffu Widsemmi, lihds ar Nihgu, un zittus Pinnu-semmes gabbalus dabbuja, un sawu walsti zaur to lohti isplaschinaja. Pehters scho meeru augsti swinneja. Winsch laundarritajeem peedewe, krohna parradus atlaid, un pats us leelu luhgschanu to wahrdu: Keisers wiffu Kreewu peenehme. No ta laika tohp Kreewu-waldineeki newairs Zari, bet Keiseri faukt. Turklaht dabuja winsch arri to peewahrdu: Lee lais un Tehwu-semmes-tehws. Wehl famehr farsch bija, Pehteris sahze Pehterburgu buhweht. Pehters sinnaja gan, ka bes ohsteem un andeles semmei nefahda baggatiba, jo fur sawas prezzes lits? Nu winna laikâ Kreeweem tik weens pats ohsts Arfangelâ bija, un pee muhsu juhras tee neweeni semmes stuhrinu wehl neturreja. Tik fo Sweedreem schinni juhmallâ bija fkansti (Jaunskansti) panehmis, un winnu kuggus atdsinnis, likke Pehters 1703 pee Newa-uppes zittu zeetu fkansti ustaisiht, fo winsch Pehterburgu (tas irr Pehtera pilli) nosauze. Nahkofschâ gaddâ buhweja winsch

few ohtrā Newas kraftā masu kohka = nammīnu,
kurrā usturrejahs skanstes = darbus walidams.
Schis nammīnsch Pehteram par peeminneschanu
wehl taggad stahw, un ar leelu akminu nammū,
kā ar wahku pahrbuhwehts irr. Bee schi pirma
nammīna likke Pehters gan drihs zittus taisiht, un
winna jauns pilsats ittin ahtri zehlehś. Pirmu
Ollenderu laiwu, kas tannī eegahje, winsch pats,
kā matrohsis isgehrbts, ohstā eewedde; pehdigi
winsch Moskawu atstahjis, nehme Pehterbura
mahjoht, un wiffas augstas walsts-teefas un wal-
dischanas buhschanas tur ween eetaisijs. Tā lihds
muhsu laikeem jauna un branga Pehterbura irr
Kreewu = semmes galwas = pilsats palikkusi, un no
ikweena leisera jo jaukaki ispuschklota tappusi. Behz
noderreta meera ar Sweedreem, Pehteris 1722
wehl ihsu karri ar Persereem turreja, kas 1723
tā beidsahs, ka Perseri tam leelu semmes = gabbalu
pee Kaspijas = juhras atdewe. No Pehtera leels
pulks jaunu un gudru likkumu zellahs, kas lihds
muhsu laikam pastahw. Winsch tahs diwi augsta-
kas walsts = teefas eezechle, prohti to walidam-
mu Senatu par laizigahm, un to fw ehtu
walidamu Sino hdu par garrigahm leetahm,
jo kad pehdigs patriarchs 1700 bija nomirris,
tad Pehteris jaunu wairs nezechle, bet fewi paschu

kā augstaku basnizas fargu un waldineeku nosihmeja,
kā tas arri ittin pareisi irr. Zaur ihpaschu likkumu
eezehle winsch arri, kā ikweenam keiseram buhs
fawu trohna-mantineeku pascham noteift.

No pirmas gaspaschas bija Pehteram dehls,
ar wahrdū Allekfeis. Tas bija 1711 appreze-
jees, bet leels tehwa prettineeks buhdams, pehz-
gallā zaur feesu tappe sohdihts, un 1718 sawā
zeetumā nomirre. No oħtras gaspaschas, Kat-
trihnes, Pehteram pulks behrnu bij, no kurreem
diwi meitas dsħwas palikke, prohti: Anne un
Lihsbete. Anne tappe Wahzu erzogam no Ol-
steines isprezzeta. Wehl weena Anna bija, Beh-
terā braħla Īhwana meita; to apnehme Kursemmes
leelkungs Wridriks Willem s, kas 1710 no-
mirre. Pehteris preefsch fawas mirschanas likke
fawu laulatu draugu, Katrīhnu, kā keisereeni
krohneht un tai fawu waldischānu atwehleja. Kaut
gan stipris no meesahm, to mehr no flimfibahm
swabbads nepalikke, tapehz winsch treijsas lahgās
(prohti 1711, 12 un 15) bija Wahzsemmes wes-
selibas-awoħtus apmeklejjs, un 1716 winsch ar
fawu u stizzigu dsħwesbeedri kohpā bija Ollantē,
Sprantschu-semmē un Pariħse bijis. Lihds fawam
gallam neapniżzigi strahdaja, għad-daja, fliftas
buhschanas nozehle, labbus likkumus eetaifija; wai-

nigus un nepeetizzigus fohdija. Winsch jau daschu gaddu bij lohti stipras meesas = sahpes zeetis, bet arri paneffis un daktereem neteizis. Kahdā wakkarā masa laiwa ar saldateem feklumā stranteja. Pehters tuhliht zittu laiwu suht, lai glahbtu, bet kad ir ta labbi nepeetohp, tad pats nobrauz, lihds johstam uhdeni strahda, un laiwina isglahb. Te bij winna nahwes=waina, jo winsch, jau neweffels buhdahms, bija pahraufstejees. Gan wehl 1725 jaunu gaddu swinneja, bet peezas neddelas pehz tas leelais keisers, 53 gaddus wezs, gauschas mohkas redsejis, sawas mielas keisereenes apkampfhanā aismigge.

Kamehr semmes = stahstus rakstihš un laffihs, leela Pehtera wahrds peeminnā nesuddihs. Winnam dsihwojoht bija leels draugs, Menschikow's wahrdā, ko winsch arri no semmas kahrtas ittin augsti fewim flaht bija pazehlis. Tas palikke

Keisereenes Kattrihnes, kas nu waldischmu usnehma, padohmneeks un paligs. Winnas waldischana bija ihfa, jo ta jau 1727, tikkai 43 gadus wezza tappusi, ahtri nomirre.

Pehz tahs nahze
Dhtrais Pehteris, ta Alekseja dehls,
kas 1718 bij nomirris. Tas wehl bija behrns,

un Menschikows winna wahrda eesahze waldiht.
Jaunais Pehteris zittu leelkungu, Dolgoruki wahr-
da, wairak miheleja; warrens Menschikows kritte
un tappe us Sibiriju nosuhtichts, fur tas nabba-
dsibâ nomirre, kas sawu meitu jau bija ar Keiseru
Salihdsis; bet arri Dolgoruki nedabbuja ilgi pree-
zatees, jo Keisers 1730, ne wehl trihs gaddus
waldijis, 15 gaddus wezs, pakkas mirre. Nu
tappe Kursemmes leelkunga atraitne, leela Pehtera
brahla Ihwana meita,

Anne, par Kreewu waldineezi. Ta waldija
10 gaddus, un sawas walsts gohdu ar gudribu
un stipru rohku ka patwaldineeze usturreja un kohpe.
Winnas paligs bij Ernsts Jahnis Bihrons, ko
winna gandrihs par Kursemmes leelkungu zehle,
bet kas Pehterbura palikke. Wissi tee, kas ap-
paksch nelaika jauna Keisera sawu paschu labbumu
par dauds bij kohpuschi, tappe bahrgi sohditi.
Bohlos tobrihd bija schkelschana, kehnina iswehle-
schanas pehz. Kreewu Keisereene suhtija sawus kar-
xi-spektus Sakschu leelkungam par paligu, to us
Bohlu kehnina-trohni sehdinaja, un stipru Dansku
panehme; winnas pulki arri lihds Wahzemmi gahje,
prett Spranzuscheem kaudamees, bet wissi schee farri
drihs beidsehs. Leelaks farbsch bija ar Turkeem, no
1736 lihds 1739. Kreewu weldmarschallis, Min-

niks wahrdā, Turkeem Ahsowu, Otschakowu, Kotchinu un Moldawas-semme usnehme, un tohs daschā kaufchanā ittin lohti pasemmoja. Kreeweem palihdseja sawā puffe Reemſch = Keisers jeb Wahzu=Keisers.

Bet tam tik labbi negahje, jo tas atkal no Turkeem tappe diki spaidihts. Kad tas nu ahtri un us 27 gaddeem meeru derreju, tad keisereene Anne 1739 arri likke kaxram stahees, un schinni reisē Turkeem wiſſu atdewe, ko tee bij paspehlejuschi. Gan drihs pehz, 1740, patti arri nomirre, 46 gaddus wezza buhdama. Pehz winnas noteikſcha-nas tappe winnas mahſas meitas dehls,

Ihwans, par keiseru; tas bija behrns, tanni paschā gaddā dſimmis. Tapehz arri bija Kurſemmes leelkungam, Bihronam, uswehlehts, lai jauna keisera wahrdā walditu. Bet ne zik ilgi, tad Bihrons no sawas augtas buhſchanas kritte, un us Sibiriju tappe ſuhtihts, ar Minnika paligu jauna keisera mahte, Anne wahrdā, patti pahrwaldiſchanu usnehme; bet ir ſchis padohms nebija pastahwigſ, jo

Elisabete, leela Pehtera un Kattrihnes meeſiga meita, patti waldischanu usnehme, un Moſkawā frohneta, 20 gaddus Kreewu keisereene bija. Pahrwaldneeze Anne ar sawu laulatu

draugu un jaumu dehlu waldischianu atdewuschi, zittas mahju=weetas dabbuja, kur meerā nomirre; bet spehzigs Minniks tappe ar saweem draugeem us Sibiriju suhtihcts. Keisereene Elisabete atradde karru ar Sweedreem, kas Jhwana laikā bij zehlees. Kreewi schinni karrā atkal tà uswarreja, ka wissa Pianu=semme winnu rohkās kritte; tomehr tannī meerā, kas Abo pilsatā 1743 tappe derrechts, Keisereene gandrihs wissu atdewe, un tikkai masu gabalinu preefsch few paturreja. Winnas karra=spehki dabbuja weenreis Wahzsemnes widdū rahditees, bet tur ilgi nepalifke. Winnas laikā, 1756, zehlehs tas karsch, kas septinu gaddu karsch tohp nosaukts, starp Bruhschu Kehnina un Reemschkejera. Bruhschu Kehninsch bija tobrihd tas lohti issflawehts, gudrs un firdigs Wridriks, ar peewahrdū leela is, kas masu semmi turredams prett sescheem warreneem eenaidneefkeem gruhtu karru tà iswedde, ka winsch neko nepaspheleja. Arridsan Kreewu Keisereene sawu spehku prett scho kehninu issuhtija. Schi karra eesahkumā tas notiske, ka Kreewi zaur Kursemmi us Bruhscheem gahje, un wesselu seemu Kursemme kohrteli turreja. Bruhschu semmi lihds ar Kengsbergu drihs panehme Kreewi, un us paschu Wahzsemmi tappe. Tē wisswairak diwi leelās batallēs kawahs. Pirmā, pee

Zorndorpes, Kreewi paspehleja, bet ohtrâ, pee
Kuhnerdorpes, Kreewi uswinneja; tee arri
Bruhschu lehnina galwas-pilsatu, Berlihnu,
us ihsu laiku rohkâ dabbuja, un leelu Prizzi, kas
zaur karra gaxxumu jau stipri iswahrdjis bija, tee-
scham buhtu pahrspahjuschi, ja tam pa laimi kei-
sereene Elisabete, 52 gaddus wezza, ne buhtu 1762
mirrußi. Schi keisereene tappe ta laipniga
faukt; jo winnu nahwes-strahpes nozehle, un no
winnas laika lihds scho deenu Kreewu-semmê tee,
kas nahwi pelnijuschi, tohp assi pee meesas strah-
peti un us Sibiriju nosuhtiti. Winna jau fenn
fawas wezzakas mahfas Annes (kas bija Olsteina
erzogam isprezzeta) dehlu, ar wahrdi Kahrlis
Pehters Ulriks, bija par trohna-mantimeeku
noteikusi. Schis bija Kreewu tizzibu usnehmis
un weenu Wahzu prinzessi prezzejis, kas to wahrdi:
Katrihne peenehme. Kad nu Elisabete mirre,
tad tas. pats prinzis,

Pehteris, ar peewahrdi trefchais, par
keiseru tappe. Tas bija leela Pehtera meitas dehls,
un Bruhschu lehnina leelais draugs. Tapelz suh-
tija winsch saweem generaleem tuhliht sinnu, lat
atpakkal nahktu, un zaur to tappe Bruhschu leh-
nisch no poesta paglahbts. Keisers tam wehl soh-
lija par paligu nahkt, un us karru prett Dahneem

taifijahs; ja tikkai winna waldischanas laiks nebuhtu tik ihfs bijis. Gan winsch Kursemmes leelkungu Bihronu, wezzu Minniku, kà dauds zittus augustus fungus no Sibirijas liske pahreet, un winna prahts bija, wehl daschu labbu leetu sawâ walsti eezelt; bet winsch pehggallâ par labbaku atradde, waldischhanai atfazziht un meerâ dsibwoht. Tapehz winsch 1762 wissu waldischanas = teesu sawai augstai gaspaschai, Kattrihne i, nowehleja, kas no ta laika Kreeweem par Keisereeni palikke, un pats tannî paschâ gaddâ wehl, 34 gaddu wezumâ, nomirre.

Sesta nodalla.

Muhfu deenu stahsti.

No leelas Kattrihnes 1762 lihds 1830.

68 gaddi.

Leela Kattrihne sawu peewahrdu zaur to gudribu dabbujusi, ar fo winna 34 gaddus apfahrt Kreewu walsti gohdâ un spehkâ waldidama, neween meerâ, bet arri karrâ few nepeemirstamu slawu fataifija. Deewâ winnu bija ar leelsirdibu, gaischu prahtu un schehligu dabbu puschkofjis,

turklaht winna wiffadâ gudribâ d'silli mahzita bija,
un wiffu lehti nokohpe, kas pee winnas walsts lab-
buma darreja. Winna neween Kreewu rohbeschus
isplattiija, bet arri zaur gudreem likkumeem walsts
labklahschanu tà pazehle, fa winna gandrihs lee-
lam Pehteram lihdsinajama. Winna 1762 ru-
deni tappe Moßkawâ Krohneta, un par seemu
schinni pilhatâ palifke; pehz atkal us Pehterburgu
dewahs, fur pehz weenumehr mahjoja. Ar derri-
gahm pawehleschanahm ta wiffâs weetâs wezzas
fliftas ceraschâs un buhfschanas nozehle, un tais-
nibu, teefu, gudru mahzibu, augstas skunstes,
semmes-kohpschanu, andeli, un wiffadu gohda-
buhfschanu paslubbina ja.

Winna Kreewu-walsti eeksch Gubernementeem
eedallija, un to Gubernementu-waldischanu, lihds
ar tahm te waijadfigahm teesahm un fahrtibahm
eezehle; winna patti ar sawu rohku finnaja gudru
pawehleschanas-simnu par to likkumu-kommisjioni
rakstiht, ko ta eetafija, winna augstas gudribas-
beedribas lihds ar daschadahm skohlahm uszehle,
mahzitus fungus sawâs tahlâs semmës issuhtija,
lai tahs pahrraudstu un aprakstitu, zittus jaunus
fungus sweschâs semmës israidiya, tur skunstes un
gudribâs eemahzitees, dauds mahzitus sweschineekus
pee few aizinaja, dauds tuhkschus wahzeeschus

likke us Kreewu = semmi nahkt, un teem tukschus
semmes gabbalus dewe, tur nomestees un maiſi
kohpt; fudraba un dſelſes rafſchanu, un andeli ar
dſelſi pawiffam kohpe un pamuddinaja, ar wahrdū
ſakkoht, winna kur ween ſinnadama, zaur gudreem
padohmeem ſawas tautas labbumu kohpdama kohpe
un winnas flawa pa wiſahm ſemmehm iſſteepehs.
Kamehr winna waldiſa, Bohlu = ſemmē daschads
nemeers raddahs, un Kreewu karra-pulki no ſchihs
ſemmes gandrihs ne maſ ne atſtahje. Pirmais
ſtrihdinsch bij kehnina zelſchanas labbad. Zaur
Kreewu ſpehku tappe grahwis Bonatowski eezelts,
kas tanni wahrdā: Stanſlaus August ſihds
1795 waldiſa un pehdigs Bohlu kehninsch bija.
Pebz raddahs ſtrihdini deht teem Bohlu = ſemmes
eemahjneckeem, kaſ no kattolikas tizzibas nebija;
tohs leela keisereene pahrſtahje un fargaja, bet zitti
Bohlu leelkungi teem negribbeja nekahdas teefas
eewehleht. No ſchi nemeera zehlehs, ka Bohlu-
ſemme tappe masinata; jo Kreewu keisereene, Bruh-
ſchu kehninsch un Reemſch-Keisers, katrs ſemmes
gabbalu atnehme un paturreja. Ta bija pirma
Bohlu = ſemmes dalliſchan, kas 1772 no-
tikke. Kreewi te Polozka un Mogilewas guberne-
mentus dabbuja. Tomehr Bohlōs ittin labs meers
nepalikke; gan daschadi raudſija, ſemmes waldi-

ſchanu pehz gudrakas buhſchanas eetaſiht, bet ne-
kahds padohms nepatikke, un ta pehz diwidemits
gaddeem, 1793, Pohlu - ſemme o htrā lahgā
tappe dallita. Bruhſchu Lehninsch nehme Danſku
un leelu gabbalu, Kreewu Keijereene wehl jo leelaku,
un ko neatnehme, tur tomehr Kreewu ſaldati pa-
likke. Us to nu zehlehs 1794 tas Pohlu karsch,
kas lihds pat Kurſemmi fneidje. Gefahkumā
Kreewi no Warschawas un Wilnas tappe iſdiſhti,
Koſtſchuſko, Pohlu wirſgeneralis, gan tur-
rejahs,zik ſpehdams; bet Kreewi to drihs uſwar-
reja. Koſtſchuſko batallu paſpehleja un eewainohts
pats kluä Kreewu rohkās; Suworo w, Kreewu
generalis, Warschawu panehme un wezza Pohlu-
walſts nu 1795 ittin pagallam, treſchā reiſe
tappe dallita. Pohlu Lehninsch gahje us Pehter-
burgu, kur 1798 nomirre. Kurſemmes leelſkungs
un muischneeki tannī paſchā 1795 gaddā arri fei-
ſereenei padewahs, un no ta laika Kurſemme ihpats
Kreewu-walſts gubernements palizzis. Ta beidsahs
Pohlu-walſts appakſch leelas Keijereenes Katrīhnes.
Lihdſigā laimē ta patti prett Turkeem diwi
leelus karxus iſwedde. No Tata reem ar-
weenu ween wehl atleekas bija Krimmē (ta irr
puſſ=falla pee melnas juhras, kohſcha filta ſem-
mite) palikkuschas, kur ihpats kahns wehl walija,

kas no Turkū tizzibas buhdams, weenmehr prett
Kreeweem daschadi darbojahs. Kad scheem Bohlu-
semme wirfrohka bij, tad tas Turkeem nepatikke,
un tee ar Kreeweem kaxru fahze, bet tikkai few par
nelaimi. Warreni Kreewi Turkū-semme eelaushehs,
un weenu gabbalu pehz ohtru panehme. Winnu
leelais generalis Romanzow's Turkus weenu-
mehr uswarreja, un ko schis wirf semmes, to atkal
Orlow's pa juhru teem darrija. Turkū kuggu-
spehks, pee Tschemes, Greekeru juhrâ, tappe
1770 fadedsinahs, pehz ohtrâ lahgâ pahrspelts,
un nu jau Turkî fahze us meeru taisitees. Tomehr
meers ne tappe, un karsch no jauna zehlehs. Kad
Romanzow's par Dohnawa leel=uppi pahrgahje,
un ta ka Pehters bija Moldawâ no Turkeem ap-
stahts bijis, ta nu Turkî no Kreeweem tapp e pee
Schumla apstahti un buhtu pasudduschi bijuschi,
ja nu nebuhtu 1774 Kutschuk=kainardschi pilstatâ
ihsts meers tappis, kurrâ Kreewu Leisereene leelu
semmes gabbalu un Ahsowu dabbuja. Kamehr
schis pirmais Turkû karsch bija, Kreewu = walsti
trihs nelaimes gaddijahs. Pirma bija mehris,
kas 1770 Moskawu un to pufi mohzija un no
laudim istukschoja. Tas zaur gudras semmes-
mahtes gahdaschanu drihs apstahjehs. Ohtra bija
traks dumpis, ko weens kasaks, Jemeljans Pu-

g a t s c h e w , zehle. Tas 1773 isfluddinaja, winsch effus Keisers Pehters, tas treschais, un daudis mulku laudis atradde, kas to tizzeja. Pamasm tas leelu farra = pulku sakrahje un jau sahze pilstus panemt un Ohrenburgas pilsttu aplehgereht. Bet blehdneeks, kas te klahrt wehl dsehreis un breef migs bij, tappe pahrspehcts, wangahts, dselsu buhrkeni pa Kreewu pilstateem apkahrt wests, un tam 1775 Moskawâ kaikis nozirsts. Winsch bija tas weenweenigais, kas Kattrihnes laikâ irr nahwes- sohdu zeetis. Trescha nelaime bij, ka leels bars Kalmuku — tee zitkahrtigi Mongohli — kas appaksch Kreewu zeptera ar saweem lohpeem un kibitkeem gannidami apkahrt gahje, us weenu reisi pazehlehs un no Kreewu rohbescheem iseedami, Kineeseru walsti nosehdehs un tur padewebs. Bet kas tas bija prett to, ko Keisereene eemantoja? — 1783 tappe Tataru = semmes atleekums, lihds ar Krimmi, Kreewu = walstei saweenohsts, un Tataru kahns sawu waldishanu pagallam atdewe. Tamm paschâ laikâ zitti masi waldineeki pee melnas juhras, un arri Bars Terakleis no Gruhsijas appaksch Keisereenes rohkas padewebs, kurras spehcts zaur to augtin auge. Winna patti ar leelu gohdu un glihtumu lihds tahm jaun panemtahm semmehm nobrauze, un jaunu pilsttu Kersonu apskattijahs.

Scho zessu turredama tappe ta no Bohsu kehnina un no Neemfch-keisera Ja h se p a apmekleta, un wissur preezicas schehlastibas sihmes pakka pamette. Winnas paligs pee schihs gohda un spehka pawairoschanas bija leelskungs Patjomkins, ko winna augsti isturreja, lihds kamehr tas 1791 nomirre. 1787 zehlehs ohtrais Turku-faxsch, pee kura Neemfch-keisers palihdseja. Kreevi atkal uswarreja un weenu stipru pilfatu pehz ohtru panehme. Pawiffam bija Otschakow a pilfats gruhti pahrspahjams, bet faut tanni laikā ittin sihwi falle, to mehr Kreevi scho pilfatu warrā pahrspahje; tapat dabbuja firdigs Suvarows arri Ismailu rohkā, un Turki wiffās mallās paspehleja. Tapehz winneem tanni meerā, kas 1792 tappe Jaffi-pilfata derrehts, atkal bija Kreeweem semmes-gabbalu janodohd. Ar Neemfch-keiseru bija tee gaddu papreeksch dauds labbaku meeru derrejuschi. Ba to paschu laiku bija Kreewu Keisereeni arri faxsch ar Swedreem, kas nedj lohti bahrgs, nedj arri garfch bija, jo pehz diwi ne meera gaddeem tappe 1789 Werelā meers notaisihts.

Ta leela Kattribne bija uswarretaja wissur, winnas farxa-spehki bija leeli un stipri, winna, ko ween gribbedama, pa gohdam iswedde. Leelam

Pehtexam to jauku pеeminneschanas-sihmi ustaissja, kas wehl Pehterburgā stahw. Leels akmīns, woi klints, kas gandrihs 8000 birkawus welf, tappe feschu werstu taklumā atwaddahts, un brangā pilfata plazzi nolikts; us to wirsu stahw leela bilde no warra isleeta, kas Pehteri us staltu sirgu jahdamu parahda. Kattrihne arri tahs swehtu Ju r-ga un Vladimira gohda-sihmes eezehle. Ne ilgi preefsch winnas mirschanas wehl zehlehś faxsch ar Persereem. 1796 schi pateeši leela Leiseree-ne un semmes-mahte, 67 gaddus un feschus mehneschus wezza, no schihs pasaules atstahje. Pehz winnas waldijs winnas weenigs dehls:

Virmais Bahwils. Tas jau bija 42 gaddus wegs, kad waldischani usnehme. 1797 Moskawā krohnehts, winsch zaur ihpaschu augstu likumu sawu pehznahkamu krohna - mantineeku waldischanas-rindi noteize, un ar taifnibas-prahtu daschas leetas zittadi eegrohsija, ne kā lihds tam bij bijuschas. Jau mahtes laikā bija tee leeli faxxi sahkuschi, kas no Spranzuschu semmes pahrgrohschanas zehlahs, bet winna schinnis strihdinōs nemaiſtjahs. Bahwils Perseru faxxi zaur ahtru meeru beidsis, teem Lehnineem par paligu gahje, kas prett Spranzuscheem faxxi turreja. Wezzais Suworows 1799 Italijas semmē ar faweeem Kree-

weem dauds kaufchanâs uswarreja, vohz zaur Schweizeru semmi us Wahzsemmi wilkahs, bet kad teitan ittin labbu atspaidu neatradde, un kad Kreeweem, kas Ollantê bija karra-spehku nowed-duschi, tur ittin labbi negahje, tad Keisers sawam karra-spehkam litke atpakkal nahkt un Suworows 1800 Pehterbburgâ nomirre. Vohz Keisers sader-rejahs ar Spranzuscheem un kaut gan ar Enlende-reem faschuttis, tomehr nekahdu semmes-karru wairs neturreja, bet 1801, peezus gaddus iswaldijis, un 47 gaddus peedsihwojis, nomirre. Vohz winna waldiya

Pirmais Alekanders, schis leelais un Deewa svehtihts Keisers, kas ka jauka Deewa dah-wana gandrihs 25 gaddus sawu walsti irr aplaimo-jis, un nesuhdamâ peeminaâ paliks. Winsch bija stalts no auguma, kohsch no waiga, mihligs sawâ buhfchanâ, deewabihjigs, laipnigs un schehligs, gudrs no padohma, mahzihts eeksch augstahm sin-nafchanahm un firdigs karrâ. Winna augstu dar-bu flawa bij leela wiffâs tautâs, jo kamehr winsch dsihwoja, wiffas ozziis us winnu ween, ka us to gudraku, un wifslaipnigu semmes aplaimotaju un meera kohpeju ween skattijahs, un kur winsch rah-dijahs, tur bija lihgisma garwilefhana un jauka ustizziba wiffâs Eiropas mallâs. Alekanders bija

tikpat leels meerâ, kâ karrâ, un zaur winna leel-sirdibu Kreewu-semme tahdâ spehkâ un labklahscha-nâ zehlahs, ka tai nekad wehl newa bijusi. Winsch 1777 d'simmis, bija 24 gaddus wezs, kad Tehws tam 1801 nomirre, un waldischanu usnehmis, winsch tà kâ wissi zitti Keiseri, Moskawas pilfatâ tappe frohnehts. Sawâ schehlastibas-pafluddina-schanâ winsch fohlija tà waldiht, kâ tehwa-mahte, leela Kattribne, bija waldijusi; tapehz winsch ne-ween wiffahm pawalstneeku lahrtam winnu wezzas teefas apstiprinaja, bet arri wisseem, kas bija is-behguschi, jeb nedarbus darrijuschi, schehligi pee-dewe. Winna neapnihziga gahdaschana pehz to d'sinnahs, ka wiffâs weetâs jo gudraka un derriga buhfschana taptu eetaisita, un to winsch zaur to panahze, ka neween teefas, bet arri skohlu-buhfscha-nu ruhypigi usfattija un pazehle. Jau 1802 winsch augsta Senata spehku un teefas-darbo-schanu pawairoja un gaifchi nosihmeja, un jo pehz, 1810, winsch to Minister u jeb augstu runnas-fungu-beedribu kohschi nodallija, un few pascham fahnôs par paligu un padohmu eezechle.

Lihds Aleksandera laikeem itt neweena augsta skohla nebij Kreewu-semmê atrohdama un augsta gudribas-mahziba jaumeem fungem bija sweschâs semmës wairak meklejama. Winsch wissi Kreewu-

semmi ar skohlahm sahze apseht. Ar warren leelu
naudas-isdohfschanu peezas augstas gudribas-skohlas
dibbinaja : Mossawâ, Tehrpate, Charkowâ,
Kasanâ un Pehterburgâ, wairak ne kà 200 wirf-
skohlas (gimnasijumas) gubernementôs uszehle, un
wairak ne kà 2000 masakas skohlas pilstatôs un
meestôs liske cetaisih. Kaut gan wehl newaid
skohlu deewsgan, tomehr nekad tahds eesahkums
nebija bijis, un nu jau wiffeem laudim dauds
weeglaki nahkahs, ko labba mahzitees. Wiffeem
faweeem pawalstneekem par labbu winsch dauds
jaunus liklumus zehle, katras kahrtas lablahschanu
wairodamas. Schihdeem jeb Ebreeërem tappe win-
nu leelakas nodohfschanas atlaistas, un dauds lab-
bas jaunas teesas eedohtas, teem un wiffeem ne-
kristiteem laudim tappe weeglums foohlights, kad
kristibu usnem schoht; tomehr neweens ne tappe
speests no sawas tehwu-tizzibas atstaht. Lutte-
riskas tizzibas - beedri un Kalwineri tappe tannî
wahrdâ: Evangeliska basniza, jo jauki
faweenoti, un biskapu Pehterburgâ dabbuja. Tee
kattolischi basnizas-lungi, ko Jesuitus fauz,
un kas pebz aisleegtahm leetahm tihkoja, tappe ar
lehnibu no Kreewu-semmes atraiditi. Alekanders
jo wairak ne kà leela Kattribne par wissadu gudri-
bas-eemantoschanu gahdadams, laiwus issuhtija,

Kas wiffu semmes - lohdi apbrauze. Kur Kreewu laiwas ne muhscham ne bij bijuschas, tur tahlas juhras nu tappe redsetas, un tee lihdsbraukdami gudri fungi fweischas nesinnamias mallas nereditus zilwekus un semmes-stuhrus atrasdami, gudribas auglus falaffija un mahjas pahrwedde. Tahdas laiwas ne no Keifera ween, bet arri no ta Augusta ministera Rumanzow tappe isfuhritas, un zauro mahzita buhschana Kreewos stipri tappe pazillnata. Kas pee andeles un pee skunstigeem ammateem peederreja, to Alekanders kohpdams kohpe, un sawu leelu walsti no weena galla gandrihs lihds ohtram pats apmekleja, ar sawahm azim wiffu redseht gribbedams. Neweens leels pilfats gandrighs Kreewu - semme newaid, kur winsch nebuhtu bijis, un wiffas leetas apskattijees, jauku peeminnu atstahjis. Leels fainneeks buhdams, winsch neweenu frohru-muischu ne isfchinkoja, un tomehr schehlastibas - dahwanas papilnam isdallija. Zaur uhdens - un semmes-zellu eekohpschanu gahdaja, ka wiffas semmes-prezzes jo lehtaki taptu iswestas, un ta appaksch winna fwehtitahm rohkahm Kreewu walsts laime un spehka auge un wiffeem labbi klahjahs. Ar augustu gudribu winsch Sibirijas-jemmi apkohpe: tee laundarritaji, kas masaku strahpi bij pelnijuschi, tur nammus un semmi dab-

buja, lai strahdadami pamasam par gohdigeem
maisës = pelnitajeem paliktu, tikkai wißleelaki greh-
zineeki tohp fudraba = kalmôs pasuddinati un ir teem
ta gihmja samaitaschana irr atlaista. Sibirija
tapestz pee jo labbeem teesas = un waldischanas = lik-
kumeem arween jo wairak plaukst, un tur muhsu
laikos arri jauni selta = kalmi atrasti tappuschi. Scheh-
ligs un swehts bija tas prahts, ar ko schis dahrgs
keisers eedohmaja, arraju = laudim brihwibu noweh-
leht. Ar scho laipnigu eezelschanu winsch ihsti tahs
semmes sahze apgohdaht, kur ewangeliska tizziba,
prohti Kursemmi, Widsemmi un Iggauu semmi,
ka tas Kursemmes = stahstos jo plaschaki irr peemin-
nehts. Neweens Kursemmes arrais bes affaru = bir-
schanas newarr Alekandera wahrdu issaukt! Kree-
wu farra = spehks jau leels un warrens buhdams
appaksch gudra keisera pulka un slawâ auge un
karrâ tappe eemahzihts; jo schim semmes = tehwan,
ka sawâ laipnibâ labpraht meeru ween buhtu
kohpis, dauds gruhti farri bij jaiswedd. Tee wiß-
wairak zaur to zehlehs, ka Spranzuschu stipris un
gudrais keisers, Napoleon s, pahr wissahm
Eiropes semmehni wirfrohku dabbuht tihkoja un
ar ihpaschu spehku un laimi dauds karrus zehle un
uswarredams pabeidse. Keisers Bahwils bija ar
Enlendereem nemeerâ mirris; bet Alekanders ar

teem drihs fameerinajahs. Kad Spranzuschi 1805 Neemisch = Keiseru par dauds karxâ spaidijs, tad muhsu Aleksanders sawus farra = pulkus tam par paligu liikje us Wahzemmi noeet, un pats us Berlinu nobrauze, kur ar Bruhfchu kehnina ittin karstu draudsibas = beedribu ustaifija, kurrâ schee diwi krohneti fungi lihds nahwei dsihwoja. Kreevi tanni gaddâ (2trâ Dezemberâ) weenu batallu pee Austerliza paspehleja un kad Neemisch-Keisers ne ilgi pehz Pressburg â meeru derrinaja, tad Kreevi atkahpahs un Pohlos palikke. Nahloschâ gaddâ, 1806, Napoleons Bruhfchu kehninam wirsû kritte, un dauds kaufchanâs Bruhfchus us-warreja. Paschu Berlines pilfatu panehme un kehnisch no weenas weetas us ohtru behgdamas pehzgallâ lihds Klaipehdu atkahpe. Tahdâs klah-tejâs breefmas Kreevu Keisers newarreja rohku klehpi turreht, winsch Bruhfcheem par paligu gahje un par paschas walsts apsargafchanu landmilihtschus jeb semmes = sargas eetaifija, kas pehz beigta farra atkal tappe atlaisti. Kreeweem bija dauds kaufchanas ar Spranzuscheem, bet leelaka notifke Bruhfchôs pee Eilawas pilfata, pehz kurras abbi farra-spehki par seemu dusseja. Jaunâ gaddâ 1807 farra = leefmas atkal isschahwahs, bet arri pehz daschas kaufchanas schinni gaddâ Tilsites

pilſatā ſtarp teem trijeem kungeem, Keiſeru Alekſanderu, Keiſeru Napoleonu un Pruhſchu kehninu tappe meers derrehts. Nu tee warren dahrgi laiki, fo ſchis karsch bija gaismā zehlis, beidſehs un wiſſi karra = pulki atkahpahs. Kreeweem tomehr meers nenotikke, jo pa to paſchu laiku teem bija zits karsch ar Turkeem, kas 1806 fahzehs un tik 1812 beidſehs. Arridsan ſchinni karrā Kreewi daschā kaufchanā juhras wirſu un pa ſemmi par uſwarretajeem palikke, un pee meera = derrefchanas puſſi no Moldawas ſemmes eemantoja.

Bebz Tilsites meera Kreewu Keiſers palikke Enlendereem un Wahzſemmes Keiſeram par eenaidneeku, un 1808 ruddeni pats us Erwurteſ pilſatu, Wahzſemmē, nobrauze, kur ar Spranzuſchu Keiſeru un dauds zitteem kehnineem un leelkungeem farun-naschanu turreja. Tannī paſchā gaddā zehlehs Kreeweem atkal jauns karsch ar Sweedreem, kas ittin ahtri beidſehs, jo Kreewu ſpehks drihs wiſſu Piannu = ſemmi pahrnehme un Sweedri wehl wairak buhtu paſpehlejuſchi, ja nebuhtu 1809 jau meeru derrejuſchi. Tas notikke Wridriksamma pilſatā un Kreewu = walſts ſchinni meerā ar wiſſu Piannu = ſemmi tappe wairota un leelaka darrita. Pa to paſchu laiku arridsan Perſeri nemeerigi met-tehs, un Kreeweem bija treschais karsch jaturr;

bet Aleksandera spehks ir te uswarreja; pehz tschetreem gaddeem 1813 tappe ar Persereem meers no-taifahs (Twilis pilfatā) un Kreewu-walsts winnās puffs neween tappe apstiprinata, bet wehl is-plaschinata. Pa tam semmes-fahrigs Napoleons, Enlenderus gribbedams pasemmoht, neween sawus kaiminus, bet gandrihs wiffas Eiropes tautas fahze speest un wahrdsmah; winsch daschu semmi panemdam Spranzuschu walsti warren leelu un stipru padarrija, un wiffur zaur winnu ween sudde andele un dahrgi laiki mettehs. Tas bija Aleksandera taifnam prahtam nepaneffama leeta. Winsch jau 1809 ar Wahzsemies Keiseru meeru derreja, 1812 arri ar Enlendereem un Spanjereem sameerinajahs, ar Sweedru krohna-prinzi Abo pilfatā faeedams apdraudsejahs, ar Turkeem Bu-karestē salihge, jo winsch jau nopratt, ka Napoleonam us Kreeweem labba duhscha nebija, un ka tas us karri taifijahs. Schis farfch tad arri 1812 zehlahs. Napoleons, kas tobrihdi ittin wiffus Eiropes waldineekus (bes Enlenderu un Sweedru Lehnineem) appafch sawas wirfrohkas bija dabbujis, ar nesskaitamu leelu karra-spehku, (jo winnam gandrihs 600,000 saldati no wiffahm walstim ar 1200 dischgabbaleem bija) Kreewu rohbeschōs eelausehs, un to par pascheem Jahneem

pahr N e m e n - u p p i Leischor eewedde. Leelsirdigs
Aleksanders, ittin weentuls prett tahdu leelu fungu
sapulzeschanu stahwedams, nedrebbeja, bet isflud-
dinaja, ka winsch sohbinu ahtraki maksti ne eebah-
schoht, kamehr pehdigs eenaidneeks no Kreewu
rohbescheem buhs aisdsihts. Zil kohschi irr winsch
scho sawu wahrdu turrejis! Gefahkumā gan rah-
dijahs, ka Kreewi schinni karra pagallam tap schoht
isnihzinati, jo tee pamasam arween atkahpahs, un
Spranzuschi teem weenmehr pakkał dewahs. Ne-
kahdas leelas kaufchanas neturreja, jo Kreewi ar
gudru padohmu atpakkak gahje un eenaidneekus sa-
wā semmē eelaide. 17tā Augustā bija stipra kau-
schana pee Smolensk a-pilsata, ko Spranzu-
schi panehme, un 7tā Septemberi notifke ta leela
batalla pee Borodino, pehz kurras Kreewi, kaut
gan wissai nepaspeljejuschi, tomehr winnpuß Mos-
kawas atkahpe. Nu Napoleons 15tā Septemberi
leelā preckā Moſkawā eegahje, un jau leppojahs
ka Kreewu-walts uswarretais, bet ko atradde?
Tukschu pilsatu. — Wissi baggati un gohdigi lau-
dis ar mantahm un magasihnehm bij isgahjuschi,
tik kahdi desmits tukstoschi nabbagi un zeetunneeki
Spranzuschus ar tukschahm rohkam sagaidija. Bet
ne ilgi, tad schurp turp leefmas no nammeem is-
zehlehs, un branga, wezza Moskawa breeʃmigā

ugguni leelâ degschânâ tâ sadegge, kâ treijâs deenâs
to ugguni dsehst newarreja un leelaka pilata pufte
pelnos sagrusdeja. Zaur to Spranzuscheem spehks
un atspaida sudde, un jau tee sahze us atpakkal-
eefchanu un meeru dohmaht. Bet nu arri Kreewu
laime sahzehs. Tas zelsch, pa karra Spranzuschi
bij atnahkuschi, jau bij istulfschohts no prowjanta,
tapehz tee raudsija zittu zellu usnemt; bet kas de-
we? Kreewi bija preekschâ un nelaide. Diwi
kauschchanâs, pee Tarutino un pee Malojarov-
flawez Spranzuschi Oktobera mehnesi tappe pahr-
spehti, un nu tomehr teem bija tas pats tuksch
zelsch jausnemm, pa ko tee bij atgahjuschi. Sin-
nams, drihs bads peesittahs; arri jau sahze sâhwi
falt, un Spranzuscheem seemas drehbes nebija.
Turprettim labbi paehduschi un fasilluschi Kree-
wi tohs no pakkatas un fahnos diktî spaidija, un
nabbageem Spranzuscheem wiffâ makti bij jabehg.
Tapehz jau 12tâ Nowemberâ atkal Smolenskâ
bija, un ar nohti pahr leeluppi Dnepru tappe,
18tâ Nowemberâ pee Krasnoi batalku paspehleja,
desmits deenas pehz pee Beresina = uppes warren
stipri no Kreeweem tappe eedraggati, un kâd De-
zemberi pee Wilnas atgahje, tad no ta leela,
branga karra-pulka, kas par Zahneem tur bija
Kreewu = semmê eegahjis, gandrihs ne festa datta

wairs ne atlikke. Kas ne bij no falsas un badda mirris, tas bija woi apkauts, woi Kreewu rohkâs; ratti, dischgabbali un karra-rihki, wifs palikke us zetla, jo sirgi bij apsprahguſchi; un tee paschi, kas wehl mukdami glahbahs, us nekahdu pretti turrechanu, bet us to ween dohmaja, sawu dsihwibu pestiht. Tà beidsehs leelâ kaunâ fchi warrena karra usmahf-ſhana, un Kreewi, ſchinni pufsgaddâ gan gruh-tibas redſejuschi, gadda gallâ jo ſtipri ne kâ pa-preefsch, kâ uswarretaji behgdameem eenaidneekeem pakkal ſpeedahs. Tà kâ Bruhſchôs eegahje, Bruhſchu kehninsch ar Kreeweem beedrojahs, un eenaid-neekus Wahzjemmê eedſinne, fur Napoleons, jau-nus ſpehkus no ſawas ſemmes atweddis, atkal ar leeleem pulkeem pretti turrejahs. Wiffu 1813tu gaddu tappe Wahzjemmê karſch turrehts. Schè papreefsch leelais Kreewu generalis Kutu ſowſ us zellu nomirre, pehz Spranzuschi diwi kaufchanâs pawaffarâ laimigi bija; tad tappe ar affins-islee-ſchanu apstahts un Brahma pilſatâ, Beemeru ſemmê, meera-faeſchana turreta; bet kâd ſcheitan newarreja falihgt, tad Augusta mehneschâ karſch atkal fahzehs. Keemſch-Keijers, un pehz wiina arri daudſ zitti Wahzjemmes kehnini un leelfungi, no Napoleona atkritte un us Kreewu pufſi gahje. Leelas kaufchanas notifke, pee Drehſdenes pil-

fata, fur Keisers Aleksanders pats klaht-bija, pee Kulma, fur Kreewi leelu gohda - uswarreschanu dabbuja, pee Dischbeerenes, pee Dennewiza; bet ta wissleelaka bija 18tā Oktoberā pee Leipzigas, Sakschu semmē. Scheitan Napoleons, kas prett Kreewu, Wahzu, Bruhfchu un Sweedru farra - spehkeem gandrihs weens pats zihnjahs, affinainā un leelā battallē tappe uswarrehts, un wairs nespehje Wahzsemme turretees, jo nu beidsami draugi tam atkritte. Winsch steigdamees pahr Rein-uppi Spranzuschu semmē atpakkat gahje, un tee fabeedroti farra-spehki us pehdahm pakkat steidsahs. 1814tā gaddā Aleksanders ar saween Kreeweem jau Spranzuschos bija. Scheitan pawaffara - mehneshös pulks kaufchanu notifke, jo Napoleons bija atkal jaunu farra-spehku saweddis, bet winnam wairs nelaimejahs. Us Keisera Aleksandera padohmu tee fabeedroti farra - pulki pehzgallā teefcham us paschu galwas pilfatu, Parihu, gahje, un pehz affas kaufchanas gandrihs pee pascheem wahrteem, 31mā Merza deenā, tee trihs leeli waldineeki, Kreewu Keisers, Wahzsemmes Keisers un Bruhfchu Lehninsch sawu spehzigu farra-kaufchu preefschā Parihsē eejahje. Nu Napoleona waldfchana beidsehs, tam tappe masa semmite (Elbas falla) widdus-juhrā nowehleta; ih-

staïs Spranzuschu dsimts kehnisch, Lud diki s,
aston p ad e f m i t a i s, 30tä Meiju deenâ Parikhse
eegahjis waldifchanu usnehme, un meers tappe
noderrehts, pehz furra wissi sweschi farra-spehki
atkal us mahjahm greesahs. Keisers Aleksanders
nobrauze Londonê, Enlenderu kehninu aprau-
dsiht, un schinni semmê kahdu mehnesi pakaweejes
atkal us Pehterburgu atpakkal gahje. Kas Bah-
rihse newarreja tapt notaifights, tas tappe Wihnes
pilsatâ spreests un noderrehts, kur 1814 un 1815
leela augstu fungu saeschana un aprunna schana
bija, un kur Keisers Aleksanders arridjan pats bija
nobrauzis. Tè nu tappe katrai walstei sawi roh-
beschi utdalliti, un Pohlu - semme par ihpaschu
Barstwu jeb kehnina-walsti nolikta, ar to finnu,
ka Kreewu Keisers arridjan weenmehr Pohlu Bars
jeb kehnisch buhtu. Ta nu Aleksandera gohds
zaur jauna frohna eemantoschanu tappe wairohts.
Wihnes saeschana wehl nebija pabeigta, kad 1815
pawaffarâ finna atgahje, Napoleons effus no El-
bas ismuzzis un atkal Spranzuschu-semmê atpakkal
nahzis. Tas arri bij notizzis. Winsch ihsâ laikâ
us Parikhse atgahje, kehninam bija jabehg, wissi
farra - laudis tam peekritte un wissa semme to no
jauna par Keiseru zehle. Tuhliht winsch us farru
taifijahs. Enlenderi un Pruhfchi wehl Ollanté

stahweja, Kreewi steigdamees atsteidsehs, bet pirms
ſchee atnahze, Napoleons jau bija no Bruhſcheem
un Enlendereem 18tā Juhni deenā 1815 pee
W a h t e r l o zeema leelā kaufchanā uſwarrehts tap-
pis. Parihse 6tā Juhli deenā atkal kluä ſabeedrotu
ſpehku rohkās; Keiſers Alekſanders pats tur nonahze,
un Napoleons, kam bija no wiſſeem atſtahtam ja-
behg, Enlendereem padewahs, kas to uſ kuggu
tahla juhras-fallā nowedde, kur pehz laika nomirre.
Tā ſchee leeli Spranzuschu karri pagallam heidſehs
Kreeweem par gohdu, kas tik tahlu muhſcham wehl
nebija karxā bijuschi, un kas winnu taifnas un
rahmas iſturreſchanas labbad tik pat augſti ſlaweti
tappe, kadehſt winnu ſirdigas karra - kaufchanas.
Nu Alekſandera laikā nekahds karſch wairs nebija,
un ſchis ſchehligs waldneeks uſ to ween dohmaia,
meeru un paſklauſibu Eiropē uſturreht; tapehz
wincſ ar teem jo ſpehzigeem Eiropes kehnineem
1815 meera-derribu, ko ſwehtu derribu no-
ſauz, uſzehle, un wehl diwi reiſes pats pee aug-
ſtahm walduineeku ſaeſchanahm flaht bij, pirmā
reiſe Ahkenes pilſatā, Wahzſemmē, 1818, oh-
trā reiſe Werona ſ pilſatā, Italijā, 1822. Pehz
tahdahm augſtahm un gohda pilnahm darbohſcha-
nahm ſchim Keiſeram jau 1814 tappe tas pee-
wahrds: S w e h t i a i s, no Senata peelikts, het

winsch sawâ pasemmigâ prahstâ to ne peenehme un 1817 ihpaschâ pawehleschanâ aisleedje, lai winnam nekahdu laizigu flawas-gohdu neparahditu. 1824 ta breefmiga wehtra un tahs leelas pluhdas bija, kurrâs neween Pehterburgâ nefakkams pohsts pee nammeem un prezzehm notifke, un dauds zilweki apflihke, bet arri leels pulks karra-fuggu un zittu laiwu tappe isnihzinahs, un ta bija pehz beigta karra ta weeniga nelaime, fo keisers redseja, un kâ tehws dohdams paglahbe. Bit ilgi buhtu winsch spehka wezzumâ wehl warrejis waldiht; bet Deews winna ahtri no fchihs pafaules aizinaja. Sawu laulatu draugu, keisereeni Elijsabetu, kas slimmiga bij, lihds Taganroga pilfatu pee melnas juhras pawaddijis, winsch wehl apkahrt brauze, zittas walsts-mallas apraudsiht, bet zellâ buhdams arri slimmibâ eekritte, un 19tâ Nowemberâ 1825 Taganroga pilfata sawas dahrgas deenas beidse. Kreewu-semme to kâ tehwu apraudaja; un winna lihks tappe ar peenahkamu gohdu us Pehterburgu nowests. Keisereene Elisabete arridjan ilgi nepeetifke; ta lohti pehz sawa laulata drauga behdadamies, ilgojahs pee winna buht. „Muhju engelis irr debbesis“ ta winna rakstija keisereenei mahtei, „bet es wehl dsihwoja schè semmè; manna zerriba irr, drihs ar winna weenotees.“ To Deews win-

nai arri nowehleja, jo nahkamā pawaffarā, us
Pehterburgu atpakkal braukdama, ta Bjelaš pil-
satā isdsiffe. Aleksanderam ne atlikke nekahdi
behrni; tapehz waldischana kritte wezzakam brah-
lam Besarewitscham Konstantinam, kas War-
schawā mahjoja. Schis neween no faweeem jau-
nakeem brahleem, bet arri no wiffeem walsts-eedsih-
wotajeem tappe swehrestibā par Keiseru usnemts;
bet pats waldischanas zepteri ne peenehme, jo
winsch jau Aleksandera laikā, 1822, zaur ihpaschu
grahmatu bija nahkamai waldischanai atfazzijis,
un to jaunakam brahlam, Nikolai wahrdā, at-
wehlejis. Tapehz nu

Pirmais Nikolai (Niklahws) par Kree-
wu Keiseru, un lihds kā tee zitti, Moskawā tappe
krohnehts. Schis muhsu augstais waldneeks 29
un puſſ gaddu wez̄s bija, kad waldischanu usneh-
me. Winna laulata draudsene irr Bruhſchu Lehni-
na meita, ar wahrdū Aleksandra, un winna
wezzakais dehls un krohna-mantineeks Aleksan-
ders fauzams. Winna waldischanas eefahkums
tappe zaur schehlastibas pafluddinaschanu puſch-
kohts, bet arri bija mahkonu apflahts, jo winnam
bij sohdiba jaspreesch par neprahligeem dumpinec-
keem, kas pahrgrohsitā padohmā us daſchu bes-
deewigu pahrzelschanu dohmaja; bet kad ſchēe mah-

koni bij pahrgahjuschi, tad arri no schi taisna un gudra keisera mums ittin leela un spohscha gohda faule spihs, un ikweens warr manniht un noprast, ka Kreewa-walsts lablahschana appaksch winna rohkahm wairumā zeltees. Kad Alekanders jau daschu gaddu nebija rekrubschus nehmis, tad arri Nikolai sawu kaxxa-spehku leelaku nedarrija, jo ir winnam meera-prahcts. Tomehr Perseri 1826 ar Kreeweem kaxru zehle, muhsu rohbeschöös bes wainas eelausdamees, bet tee ahtri tappe isdsihti un uswarreti. Kreewi teem 1827 neween to zeetu Eriwan pilfatu atnahme, bet wehl tahlaki winnu semmē eegahje, un tanni paschâ gaddâ arri to leelu Tauris pilfatu uswarreja. Nu Persereem bij us meeru jadohma. Bats Lehnina dehls, Abbas Mirsa, Kreewu-lehgeri atjahje un faderribu luhdse. Kaut winna tehws gan negribbeja itt no firds salihgt, tomehr Webruara mehneschâ 1828 Turk-mantschai pilfata pilnigs meers ar Persereem tappe noderrechts. Schee muhsu keiseram leelu naudu ismaksaja, un Eriwan pilfatu lihdj ar leelu semmes gabbalu tam us muhschigeem laikeem atdewe. Us tahdu gohda pilnu uswarrefchanu valihdseja tas flawejams augsts generalis Pasewitsch, kas no keisera to peewahrdu Eriwanski dabbuja. Schis kaxsch wehl ne bija

heigts, tad atkal jauns karsch ar Turkeem zeh-lehs. Turki zaur daschadahm netaifnibahm bija Kreeweem pahri darrijuschi, un pee atlihdsinascha-nas kuhtri un zeeti rahdijahs. Teem arri jau no 1821mā gaddā ar Greekereem bija leels dum-pis, jo Greekeri, Turku waldischanas gruhtu nastu wairs nest nespehdami, bija karrā pretti zehluschees, un ar neissakkamahm mohkahn un breefmigu affins-isleefchanu Turku juhgu atkrattijuschi. Tomehr tee buhtu pahrspēhti tappuschi, jo no paschas Egip-tes bija dauds tuhfstoschi Mohri un Araberi atnah-kuschi, kas nabbagu semmi islaupija un isdedsi-naja. Tad muhsu keiseram eeschehlojahs; winsch ar Spranzuschu un Enlenderu kehnineem fadraudse-jahs, Greekereem par atspaidu, un kad Turki nemas negribbeja peelaistees, tad Kreewu, Sprauzu-schu un Enlenderu kuggu-spēhks saweenojahs un Turku un Egipteru karra = kuggus 1827, 20tā Oktoberā, pee Nawarinas leelā kaufchanā fadedsinaja un isnihzinaja. 1828 Egipteri no Greekereu-semmes atkahpe, bet kad tomehr Turku Sultans jeb keisers nefaderrigā prahā palifke, tad 1828 tam tappe karsch peeteikts, un Kreewu leels karra = spēhks pahr Dohnau = uppi Turku walsti eegahje. È nu dasch pilzats tappe panemts, un arri Warna pee melnas juhras Kreewu rohkâs

fluē. Bet 1829 Kreewu kaxxa-wihri libds schim nedfirdetus gohda=darbus isdarrija. Winni pa-
preeksch to leelu krepostu (zeetu pilsatu) Silistria
panehme, Turkū leelwezihru (jeb wirsgenerali) pee
Kulewtsch a zeema leelā battalē pahrspehje un
tad pahr to leelu kalnu=rindi, ko Balkan fauz,
un pahr ko nekahds fwestch kaxxa-spehks wehl ne
bija gahjis, wisseem brishnjotees pahrgahje. Win-
nu teizams wirsgeneralis bija grahwā Dihbitsch,
kas deht schihs Balkana pahreeschanas no Keisera
to peewahrdū: Sabalkanski dabbuja. Nu
Kreewi bija paschā Turkū=semnes=widdū. Teem
weens pilsats pehz ohtra, un pehzgallā arri Adri-
janopoles leels pilsats padewehe, un jau tahku
tee wairs ne bij no paschas Konstantinopoles, tad
Turku Sultans, bailodamees un ismissis, meeru
luhdse, kas arri 29tā Septemberā 1829 Adrija-
nopolē tappe faderrechts. Kreewu=walsts Afijā
tappe tā jaunās rohbeschōs isplattinahts, ka nu
wissa Kaukasa kalna-rinde tai palikke, Turkī pa-
gallam winnpuß Dohnawas atraiditi, un arri
nabbagi Greekeri pehz ilgas wahrgschanas nu no
Turku juhga atswabbinati ihpaschigu waldischanu
savōs rohbeschōs dabbuja. Tā arri schis muhsu
Keisers Nikolai kaxxā uswarrigs un leels irraid.
Bet winsch arri leels un schehligs meerā. Ne-

peefusfusfchâ dsihfchanâ winsch labbus likkumus
dohd un sawas walsts labflahfchanu kâ Tehws wal-
didams apkohpj. Winsch eezehlis, kâ Schihdeem,
tapat kâ zitteem laudim, rekrufschî jadohd, winsch
wehlejis lai rekrufschu-nemfchana zaur laimes-wilf-
fchanu pee mums notiktu, winsch jaunu gohda-
sihmi par ilga un taisna deenesta atmaksafchanu
eezehlis, winsch to 1827 nodegguschu O h b o pil-
fatu, Pinna - semmê, atkal lizzis ustaihsit, par
sawu deeneru atraitnehm ihpaschu gahdasfchanu
eezehlis, un sawas schehligas azzis wissur usmett,
wissur palihds un glahbj, fur ween kahda waija-
dsiba rohnahs. Winna schehligi darbi irr muhsu
azzu preefschâ, muhsu firdis rakstti un muhsu
pehznahkami tohs jo pilnigi stahstu-gramatâs eesih-
mehs. Mehs lai tik Deewu luhdsam, lai mums
un wiffeem Kreewu pawalstneekeem muhsu schehligu
semmes-tehwu Nikolai par laimi un preeku ilgi
usturretu.

Pee J. W. Steffenhagen un dehla
Jelgawâ, kâ arri pee wiffeem grahmatu pahr-
dewejeem Jelgawâ, Nihgâ, Leepajâ un
Kuldigâ dabbujamas:

- Ansis Stade, kâ tam gahjis. 3 kap.
Baron Bundulis. Jeb stahsts, kas parahda
kâ teem, kas Deewu mihle, wiffas leetas par
labbu nahf. 5 kap.
Baumbach, Alppihau wihte. No Wahzu wal-
lodas pahrtulkohts. 15 kap.
Blihwer a pamilia. 3 kap.
Bruhtes frohnis. Stahstinsch semneekeem no
wiffahm fahrtahm. 25 kap.
Clemens, Th., Bernarts Dekmers. 15 kap.
Dihwaina kaufhana. Stahsts. 3 kap.
Ehrgla perrekli s. 1½ kap.
Fuchs, Ch. J., Sanne, jeb mahnu tizzibas
augli un gals. 30 kap.
Girgensohn, G. N., Robinsons Kruehsinsch.
Stahstu-grahmata, behrneem Wahzeefchu wal-
lodâ farakstita no Jekkuma Judrika Rampe,
pehz dauds zittâs wallodâs un nu arr Latwee-
schu behrneem, kas mahf laffiht, winnu wal-
lodâ pahrtulkota. 70 kap.
— Stahsti, pasakkas, dseefmas un miyklas,
par pamahzischanu un islusteschanu Latweefchu
wallodâ farakstitas. (Ohtra drikk.) 20 kap.
Hug en ber ger, R., Derrigs laika - laweklis.
Latweescheem par labbu farakstihts. Birma-
un ohtra pusse. 50 kap.
Jauki stahsti pahr dabbu un sweschahm sem-
mehm. No J. Friedmann. (Te klahf trihs
ar pehrwehm ispuschkotas bildes.) 40 kap.

- Jühras straume. 3 kap.
Jannow sky, M., Frizzis un Ruhpertis. Weh-
rā leekams un pateefigs stahsts. 3 kap.
— — Mantas-razzeji. Stahsts par mahzibu ik-
katram. 3 kap.
— — Jesus Kristus tas weenigais patwehrums
preefsch tahs nahkamas Deewa dusmibas. 3 kap.
Ka im i n a n a m s. Scho stahstu mahjas faim-
neekeem fagahdajis R. Schulz. 30 kap.
Launis, Dr. Kr. Wr., Lutters, jeb Stahsts no
Mahrtina Luttera un tahs zaur winna isdar-
rihts tizzibas = isskaidrofchanas. Latweescheem
par labbu rakstti. 15 kap.
Leitan, A., Gohda wihi, un: Ta bija firidiga
un branga seewa. Diwi stahsti. 3 kap.
— — Grahmata ko kahds Juhdu reisneeks rakstija
sawam rabbineerim tai 33schā gaddā pebz
Jesus peedsimfchanas. 5 kap.
— — Brunneneeks Kahrlis Nahde. 5 kap.
— — Tas ar ozjim redsehts zelschus debbesim. 5 kp.
— — Leelmahte Greetina. 5 kap.
— — Stahsts kas jaunahm meitahm derr par
mahzibu. 5 kap.
— — Jekabs un Kristihne. Jauks un derrigs
stahsts, ko ihpaschi jaunekleem par labbu, is
Wahzu wallodas pahrtulkaja. 15 kap.
Lundberg, C. F., Dseesma no basnizas pulkste-
na, pahrtulkota no wahziskas wallodas. 10 kap.
— — Pehteris, jauns weentulis. Jauni stahsti
Latv. behrneem par labbu farakstti. 20 kap.
— — Kā Indrikis no Ohsolakalna pee Deewa
atsihfchanas nahzis. Stahsti Latweeschu behr-
neem par labbu. 20 kap.

- Lundberg, C. F., Daschadu wezzu un jaunu rakstu krahjums, kur warr atrast singes, pasakkas, mihlas, mahzibas, dseefmas un stahstus. 20 kap.
- No ta weenume hr apkahrt maldi da ma jeb muhschiga schihda. 3 kap.
- Pantenus, W., Pirma neeku-grahmatina, kur naw neeki eekschâ. 5 kap.
- — Ohtrais fohlis us laimi jeb laika kaweklis wezzeem un jauneem, ihpahschi skohlas-behrneem, zelts no Awischu apgahdatajeem. 10 kap.
- — Jesus Kristus irr ta dsihwibas maiße no debbesim nahkuſe. 5 kap.
- Pasaules stahstu graminina, jeb tahdu leetu isteikschana, kas pasaule pateeff notifkuschas, un katram wehrâ leekamas. Latweeschu skohlahm par labbu farakstita no Gibbeik. Pirma schirra. Tee stahsti preefsch Kristus peedsimschanas. 15 kap.
- Schönberg, C. F., un M. Vieting, Kabbatas grahmatina ar daudj lustigahm singehm. Pirma dalla. 20 kap.
- — Jauns preeks Laffitajeem, jeb: Stahsti un dseefmas par prahta zillaschanu un derrigu laika kawekli. 10 kap.
- Schulz, Jahnim Guttenbergam par gohdu un par peeminnu. 10 kap.
- — Kursemmes Stahstu-grahmata, jeb tahdu leetu isteikschana, kas wehrâ leekamas un Kursemme notifkuschas, no wezzeem laikeem lihdj muhsu deenahm. (Ohtra driske.) 30 kap.
- Slepka wa bedre, un: Sunnu kuptschis un wehweris. Diwi stahsti. 5 kap.
- Stahsts no klibba Priyda. (Ohtra driske.) 2 kap.

- Stender, G. W., Basakkas un stahsti, teem
Latweescheem par islusteschanu un gudru mah-
zibu farakstiti. 70 kap.
- — Singu lustes 1. un 2. dalla. 30 kap.
- Stender, A. J., Dseefmu Kalendars, wisswai-
rak fewischkahn par jauku islusteschanu fa-
rakstichts. 10 kap.
- — Pilniga isskahstischana kahdā wihsē Alusen
Ehrneits no semneeka par Brihwfungu zehlees.
Sarakstita no Wahzemmes mahzitaja Salz-
mann. 70 kap.
- — Dsihwoschanas Speegelis. 5 kap.
- — Dseefmas, Stahstu-dseefmas, Basakkas rc.
Teem Latweescheem par islusteschanu un prahsta
peeaugschana. 40 kap.
- — Moskawas, schi branga, plascha Kreewu-
semmes zilts-pilsata, nodedsinafschana, ispohstis-
chana, kas zaur Sprantscheem Ruddens-meh-
nesi 1812 notifkuſi. (Ohra driske.) 5 kap.
- — Sprantschu Karra pulka atpakkaleeschana
1812. 5 kap.
- Ta behg schana. 3 kap.
- Trihs stahsti: Deews pats wedd blehdibu
gaifma. Lewim ne buhs fawu tuwaku kahr-
dinaht. Jo augstaki kahp, jo fmaggaki kriht.
5 kap.
- Wezs stahsts, bet derrigs par mahzibu dascheem.
3 kap.
- Belfsch us Leegetu zepli, jeb kristigas tizzibas
spehks. 5 kap.

[0.50]

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310062620

Jelgavā,
vēe J. W. Steffenhagen un dēbia.

1861.

